

PSYKKISEN TRAUMAN VAIKUTUS LAPSEN LEIKKIIN

Vera Kaihari

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2015
Hoitotyön koulutusohjelma
Hoitotyön suuntautumisvaihtoehto

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma
Hoitotyön suuntautumisvaihtoehto

KAIHARI, VERA

Psyykkisen trauman vaikutus lapsen leikkiin

Opinnäytetyö 61 sivua, joista liitteitä 23 sivua
Huhtikuu 2015

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata psyykkisen trauman vaikutusta lapsen leikkiin osastolla työskentelevien sairaanhoitajien näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä tietoa trauman kokeneen lapsen leikistä hoitajien kokemana. Opinnäytetyön tehtävinä oli selvittää, millaista on psyykkisen trauman kokeneen lapsen leikkikäyttäytyminen, sekä miten psyykkinen trauma ilmenee osastohoidossa olevan lapsen leikissä.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisella tutkimusmenetelmällä. Aineisto kerättiin teema-haastatteluilla. Haastatteluihin osallistui viisi sairaanhoitajaa, jotka työskentelevät osastohoidossa olevien psyykkisesti traumatisoituneiden lasten parissa. Haastattelut taltioitiin ääninauhurilla, litteroitiin ja analysointi suoritettiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tuloksia tarkastellessa kävi ilmi erityisesti se, että psyykkisen trauman kokenut lapsi ei leiki, koska leikkitaitoja ei ole. Taidot leikkiin puuttuvat joko täysin tai ovat vähäiset. Psyykkisen trauman kokeneen lapsen leikki on monesti kaoottista ja tuhoavaa, juonta ei ole ja leikin kulku on epäjohdonmukaista. Leikki ei anna suoria viitteitä koetusta traumasta, mutta trauman ilmeneminen roolien kautta on tyypillisempää. Lapset harvoin kykenevät yhteiseen vuorovaikutukselliseen leikkiin keskenään, koska heiltä puuttuu sekä sosiaaliset taidot että empatiakyky. Opinnäytetyön tuloksia tarkasteltaessa kävi ilmi myös se, että trauma aiheuttaa lapsen ikäkehitykseen aukkokohtia sinne, missä trauma on alkanut tai ollut pahimmillaan. Tämä aiheuttaa sen, ettei leikki vastaa ikäta-soa, vaan on ennemmin pikkulapsille tyypillistä rinnakkaisleikkiä.

Trauman kokeneen lapsen leikistä ei voi tehdä päätelmiä, tai diagnooseja, mutta se saat-taa antaa viitteitä koetusta traumasta. On hyvin yksilöllistä, miten lapsi käsittelee koke-maansa traumaa ja miten se ilmenee lapsen toiminnassa. Tärkeänä kehittämishaasteena esille nousi aikuisen tuki ja turva suhteessa lapseen sekä leikillisyyys lapsen hoitotyön punaisena lankana

Jatkotutkimusehdotuksena olisi tarkastella aihetta psyykkisen trauman kokeneen lapsen näkökulmasta, esimerkiksi havainnoimalla. Jatkotutkimusehdotuksena olisi myös tar-kastella teraplayan vaikutusta lapsen leikkiin.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Nursing and Health Care
Option of Nursing

KAIHARI, VERA:

The effect of psychological trauma to a child's play
Bachelor's thesis 61 pages, appendices 23 pages
April 2015

The purpose of this study was to depict the effect of psychological trauma on a child's play from the viewpoint of nurses who work on a ward. The objective of this study was to increase knowledge of a child's play from a nurse's experience. The study aimed at examining how a child who has undergone a psychological trauma plays and how the psychological trauma manifests in the play of a child who is in clinical care.

The study was carried out using qualitative research method. The data were gathered through theme interviews. The interviews were conducted by interviewing five nurses who work with children who have suffered psychological trauma and are in ward care. The interviews were recorded, transcribed and the analysis was done using qualitative content analysis.

The conclusion of the thesis was that a child who has suffered psychological trauma does not play because he or she lacks the skills to play. The child lacks the skills to play completely or the skills are limited. The play of a child who has suffered psychological trauma is often chaotic and destructive, there is no storyline and the play is inconsistent. The play as such does not reflect the trauma suffered but the trauma typically reflects through different roles. The child is rarely capable of interactive play because he or she lacks social skills and empathy. The play is often counter play which is typical to younger children. The result of the thesis also shows that the trauma causes gaps to the child's age development to where the trauma started or was at its worst. Hence the child and his or her play behavior indicates that of a much younger child. Conclusions or diagnosis cannot be made from the play of a child who has suffered psychological trauma but it can give references of the trauma suffered. It is very individual how the child deals with the trauma and how it manifests in the child's action. The support and security of adults concerning the child and playfulness as the guiding thread of nursing emerged as an important challenge. A proposal for continuation of this study would be to examine the topic from the perspective of a traumatized child, for example by observing, and also observing the effect of therapy to a child's play.

.

Key words: abuse, trauma, school-aged kids, play

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET	7
3	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	8
3.1	Keskilapsuus 7-12 vuotta	9
3.2	Lapsen leikki ja leikin kehitys	11
3.3	Psyykinen trauma	13
3.3.1	Tyypin I trauma	16
3.3.2	Tyypin 2 trauma lapsen kokemana	16
4	MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT	18
4.1.	Kvalitatiivinen menetelmä	18
4.2.	Aineiston keruu	19
4.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	21
5	TULOKSET	23
5.1.	Psyykkisen trauman vaikutus lapsen leikkikäyttäytymiseen	23
5.1.1	Tuntosarvilapset	23
5.1.2	Elämän ennakoitavuus	23
5.1.3	Vaurioitunut itsetunto	24
5.1.4	Emotionaalisten taitojen puute	24
5.1.5	Turvallisuudentunteentavoittelu	25
5.1.6	Kehityksen viivästyminen	26
5.1.7	Pelitilanteet ja pettymyksensietokyky	26
5.2.	Psyykkisen trauman ilmeneminen lapsen leikissä	27
5.2.1	Tuhoavat leikit	27
5.2.2	Leikin struktuuri	28
5.2.3	Tunteidenkäsittelytaitojen puuttuminen	28
5.2.4	Trauman ilmeneminen roolin kautta	29
5.2.5	Mielen peilaus leikkiin	29
5.2.6	Trauman suora ilmeneminen leikissä	30
6	POHDINTA.....	32
6.1	Tulosten tarkastelu	32
6.2	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	35
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	39
	Liite 1. Teemahaastattelurunko	39
	Liite 2. Tietoinen suostumuslomake	40
	Liite 3. Analyysirunko	42

JOHDANTO

”Kaikista suurinta rakkautta oli lapsen rakkaus. Se kattoi minkälaiset perkeleet hyvänsä, ja hakkaamiset ja nöyryytykset ja hyväksikäytöt, sillä lapsen oli pakko rakastaa vanhempiaan, siksi, että siten hän kykeni uskottelemaan itselleen vanhempansa hyviksi ja koki olevansa näiden seurassa turvassa ja itse rakastettu. Lapsen rakkaus oli niin suurta, että lapsi rakasti vaikka henkensä kaupalla.”(Joensuu 2003, 13.)

Traumaattisena tilana nähdään mikä tahansa traumaattista stressiä aiheuttava tapahtuma, joka tallentuu muistiin. Traumaattinen tapahtuma voi tallentua muistiin osittain eikielellisesti, eli visuaalisina kuvina, hajuina, tuntemuksina, ääninä tai kineettisesti. Lapsen kokema trauma aiheuttaa ahdistusta, mikä saattaa ilmetä käytöksen muuttumisena, erilaisina tunnereaktioina tai ruumiillisina oireina. (Sinkkonen & Pihlaja 2000, 187-188.) Traumaattisella kokemuksella on erilaisia, yksilöllisiä vaikutuksia. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys, sitä syvemmin trauma voi vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen. Traumaattinen kokemus on erittäin haavoittava silloin, kun se muistuttaa tiettyyn ikään kuuluvia sisäisiä pelkoja. Koettu trauma saattaa heijastua lapsen leikissä. (Brummer & Enckell 2005, 250.)

Lastensuojelulain 1§ mukaan lapselle tulee turvata oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä lapsen erityiseen suojeluun. (Lastensuojelulaki 2007).

Lapsen kokemalla psyykkisellä traumalla on usein vaikutuksia myös lapsen leikkiin. Leikki voi muuttua tai kadota ja lapsi saattaa leikin kautta käsitellä kokemaansa trauma. Jos koettu trauma on varastoitu muistiin ruumiillisena kokemuksena, on tapahtumat mahdollista ilmaista kokemuksellisen leikkiprosessin kautta. Näin kokemuksen ilmaisu ilman sanoja saa merkityksen. (Schaefer & Kaduson 2012, 51.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää psyykkisen trauman vaikutusta 7-12-vuotiaiden osastohoidossa olevien lasten leikkiin hoitajien näkökulmasta. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Pirkanmaan Sairaanhoidopiirin kanssa. Tarkoituksena oli selvittää, mitä vaikutuksia koetulla traumalla on lapsen leikkiin. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä tietoa trauman kokeneen lapsen leikistä hoitajien kokemana. Opinnäytetyö toteu-

tettiin kvalitatiivisella menetelmällä. Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla ja analysoitiin sisällönanalyysilla.

Työ tuottaa tietoa trauman vaikutuksesta lapsen leikkiin lastenpsykiatrisilla osastoilla työskenteleville hoitajille, sairaanhoitajaopiskelijoille sekä minulle itselleni.

Opinnäytetyön aihe oli oma valintani ja työelämä osoitti kiinnostusta opinnäytetyöhöni.

1 TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITTEET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata psyykkisen trauman vaikutusta 7-12-vuotiaiden lasten leikkiin sairaanhoitajan näkökulmasta.

Opinnäytetyön tehtävät:

1. Millä tavoin psyykkinen trauma muuttaa lapsen leikkikäyttäytymistä?
2. Millä tavoin psyykkinen trauma ilmenee lapsen leikissä?

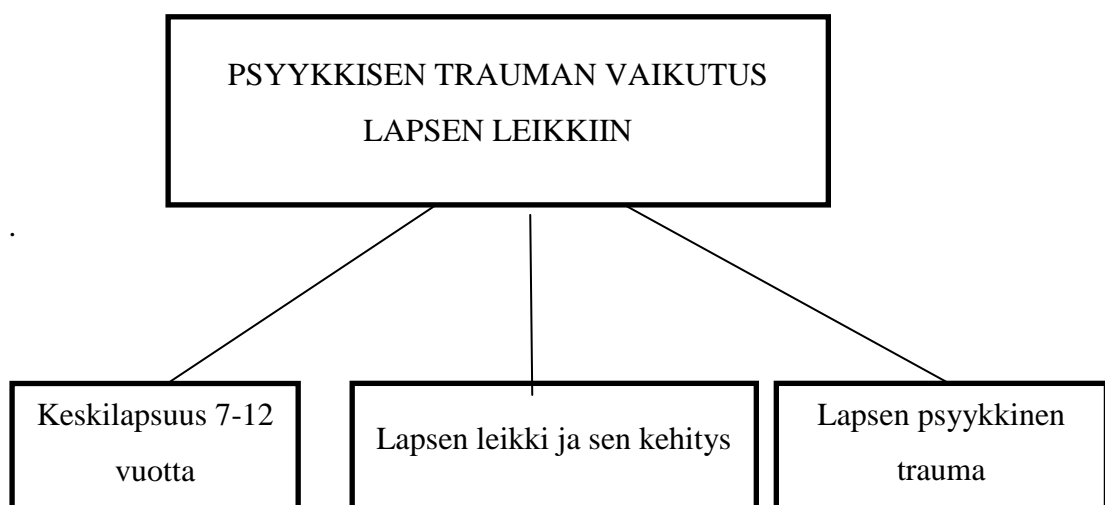
Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä tietoa trauman kokeneen lapsen leikistä hoitajien kokemana. Siitä on hyötyä hoitoalan työntekijöille, jotka työskentelevät psykiatrisessa osastohoidossa olevien lasten parissa. Tiedon avulla hoitajilla on mahdollisuus kiinnittää huomiota yksityiskohtaisemmin lapsen leikkiin ja tulkita sen antamia viitteitä koe-
tusta traumasta.

Työstä on hyötyä myös itselleni, sekä muille alaa opiskeleville ja hoitoalalla työskenteleville. Työ auttaa ymmärtämään, mitä vaikutuksia psyykkisellä traumalla on lapsen käytökseen ja mitä seurauksia sillä on lapsen leikkiin.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyöni teoreettiset lähtökohdat olivat keskilapsuus 7-12- vuotta, lapsen leikki ja sen kehitys, sekä lapsen psyykinen trauma. Keskilapsuus keskittyy tarkastelemaan 7-12-vuotiaita, ala-asteikäisiä lapsia. Lapsen kehitys keskilapsuudessa on merkittävää aikaa lapsen autonomian ja minäkuvan muodostumiselle. Lapsi alkaa entistä enemmän tehdä itsenäisiä asioita. Paitsi kaverit, myös harrastukset ja koulu täyttävät lapsen elämän. Koulumaailmalla on vaikutuksia sekä lapsen kognitiiviseen että sosioemotionaaliseen kehitykseen, jotka taas vaikuttavat lapsen käyttäytymiseen. Leikki kehittyy ala-asteiässä ja sen kautta lapsi harjoittaa ja syventää sosiaalisia - ja vuorovaikutustaitojaan. Lapset kiinnostuvat sääntöleikeistä ja peleistä, sekä leikeistä, joita voi harjoittaa joko kaksin tai ryhmässä. Leikit auttavat vahvistamaan omaa identiteettiä toimien oleellisena tekijänä lapsen terveen psyyken rakentumiseen. Traumalla voi olla vaikutuksia psyyken kehittymiselle ja sitä kautta lapsen leikkiin. (Brummer & Enckell 2005, 40-41, 247-248, 252; Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 14-15.)

Näiden teoreettisten lähtökohtien avulla pystyin sekä rajaamaan työtäni, että keskittymään tarkastelemaan tiettyä ikäkautta. Teoreettisten lähtökohtien avulla pystyin tarkastelemaan trauman vaikutuksia lapsen leikkiin, joihin vastauksia sain teemahaastattelujen avulla (kuvio1).

KUVIO 1. Teoreettiset lähtökohdat

3.1 Keskilapsuus 7-12 vuotta

Keskilapsuus, 7-12 vuotta, käsittää esikoulu- ja ala-asteiän. Eri kulttuureissa tähän ikäkauteen asettuvat odotukset lasten käyttäytymistä ja itsenäistymistä kohtaan poikkeavat toisistaan eri muodoin, mutta keskeiset piirteet ja ajoitus yhtenevät. (Nurmi, ym. 2007, 70; Brummer & Enckell 2005, 40.) Keskilapsuus voidaan nähdä vaiheena, jossa lapset elävät ”koululaisina” matkalla jonnekin. Tämä vaihe ei ole enää lapsuutta, mutta ei vielä nuoruuttakaan. Leikki on tärkeä osa lapsen kasvua ja kehitystä Sen toteutustapa antaa paljon tietoa senhetkisestä kehitysvaiheesta kuvastaen lapsen kasvuympäristön ominaispiirteitä. Tämä ikävaihe on hyvin haavoittuvaa aikaa. Lapsi on herkkä kokemaan huonommuuden ja alemmuuden tunteita. (Nurmi ym. 2007, 57; Sinkkonen 2002, 89-90.)

Keskeiseksi lapsen kehityksen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta nousee käsitys oman osaamisen muodostumisesta ja selviytymisestä, minän eriytymisen tasosta ja autonomian alkaminen. Näitä toimintoja lapsi harjoittaa ja tarvitsee niin kotona, koulussa kuin alati laajenevassa kaveripiirissään. Mikäli lapsen myönteisen minäkuvan muodostaminen epäonnistuu, syntyy hänelle kokemus huonommuuden ja alemmuuden tunteesta. Mikäli niitä ei korjata, ne ovat uhka sekä lapsen älylliselle, että emotionaalille kehitykselle. Näiden taitojen puute heijastuu kielteisesti lapsen kokemaan hyvinvoinnin tunteeseen hänen ihmissuhteissaan. (Nurmi ym. 2007, 71.)

Lapsi aloittaa koulun noin 7-vuotiaana, jolloin hänestä tulee osa yhdyskuntaa. Lapsen käsitemaailman valtaavat kaksi kokonaisuutta; koulu ja kaverit. Nämä tulevat olemaan lapsen huomion suurena keskipisteenä tulevat vuodet. Lapsen itsetunto alkaa kehittyä ja hän tahtoo samaistua ikätovereihinsa. Seitsenvuotias osaa jo mököttää ja katkeroitua. Hän voi suutuessaan uhata muuttaa pois kotoa ja pahimmassa tapauksessa voi jopa oikeasti karata. Tärkeä lapsen oppima taito on pitkäjänteisyyden vakauttaminen. Sen avulla lapsi oppii arvostamaan itsenäisesti suunnitellusta ja toteutetusta työstään saatuja tuloksia. Lapsen abstrakti ajattelu ja syy-seuraussuhteiden ymmärrys kehittyy. (Hakulinen, ym. 2004 98; Wahlgren 2008, 611.)

Lapsen maailma laajenee alati kehittyvien liikunnallisten ja motorististen taitojen kautta. Nämä taidot laajentavat lapsen elämänpiiriä. Lapsen fysiikka kehittyy liikkeiden sujuvuuden ja liikkeiden muotojen monipuolistumisen myötä. Lapsen tasapaino ja koordinaatio kehittyvät tarjoten entistä taidokkaammat ja vauhdikkaammat suoritukset. Lapsen

itsenäinen lähiympäristössä liikkuminen lisääntyy. Tätä edesauttavat itsenäisesti kuljetut koulumatkat, harrastukset, sekä entisestään syventyvät kaverisuhteet. Nämä edellyttävät toisinaan liikkumista joko jalkaisin tai esimerkiksi polkupyörällä. Lasten havainnointikyky tässä iässä on kuitenkin edelleen hyvin puutteellista. Lapsi saattaa pitää turvallisenä tilannetta, joka todellisuudessa sisältää hyvin paljon vaaratekijöitä. (Nurmi ym. 2006, 75-77.)

Lapsen näkyvimpänä kehitysvaiheen piirteenä on fyysinen kasvu, sekä sen mukanaan tuoma kehon hallinta. Myös hienomotoriikka jatkaa kehittymistään. Aivojen kehitys auttaa lasta suunnittelemaan ja säätelemään omaa toimintaansa eri tilanteissa. Kokemusten lisääntyminen auttaa lasta tarkkaavaisuuden suuntaamisessa. Koska lapsen muisti kehittyy laajentaen siinä olevaa tietopohjaa, kykenee lapsi hyödyntämään sitä ongelmanratkaisutilanteissa. Lukeminen ja kirjoittaminen innostavat lasta, mutta käsitteellisiä sanoja on vielä vaikea ymmärtää. Lapsen tukeminen ja kannustaminen on tärkeää, sillä koulussa tapahtuva vertailu suhteessa toisiin samanikäisiin lapsiin voi tuoda lapselle kokemuksen epäonnistumisesta ja heikkouksistaan. Oikeanlainen vertailu toisiin lapsiin auttaa myönteisen minäkuvan kehittymisessä. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 114-115.)

Vaikka lapsen kiinnostus kohdistuu ensisijassa samaan sukupuoleen myös samaistuen tähän, on hyvin mahdollista, että vastakkaiseen sukupuoleen syntyy myös rakkaudenomaisia tuntemuksia. Seitsenvuotias lapsi alkaa jo samankaltaistua ja ihannoida tiettyjä henkilöitä. Ihannointi ei kuitenkaan tuota, eikä sisällä ahdistusta. Ala-asteikäinen lapsi on tarkka sääntöjen noudattamisesta ja siitä, että peli on reilua. Sisäistettyään vanhempien arvot ja mallit ne saattavat korostua hyvinkin jyrkkinä ja jäykinä juuri suhteessa muihin. (Brummer & Enckell 2005, 40-41.)

Kouluun siirtyminen luo lapselle laajemman sosiaalisen piirin vaikuttaen lapsen kognitiiviseen ja sosioemotionaaliseen kehitykseen. Näillä on huomattavia vaikutuksia lapsen käyttäytymiseen. Ristiriitojen sisäistäminen on keskeinen vahvan minän ominaisuus. Niiden rakentuminen ja pysyminen mielen sisällä edesauttaa sen, ettei sisäisiä ristiriitoja tarvitse ulkoistaa suhteessa ympäröivään maailmaan. Näin estetään ristiriitojen purkaminen ja ilmeneminen esimerkiksi aggressiivisen käyttäytymisen, riitojen tai tappelun muodossa. Lapsen tämän vaiheen kehitys on kuitenkin hyvin herkkä ja haavoittuva, mikä ilmenee siinä, että lapsi on herkkä huomaamaan ja tunnistamaan heikkouksiaan ja

huonommuudentunnettaan. Keskilapsuudessa lapsen tulisi omata hyvä itsetunto ja vahva minä takaakin joustavan, sallivan ja empatiakykyisen mielen. Vahva minä kykenee suodattamaan negatiivisia tunteita, kuten ahdistusta, pelkoa, häpeää syyllisyyttä ja ristiriitoja. Onnistunut keskilapsuus antaa turvalliset ja vakaat puitteet tulevalle nuoruusiälle. (Brumer & Enckell 2005, 40-43; Nurmi ym. 2007, 71.)

Lapsen sisäisen maailman kehitykseen vaikuttaa kaiken aikaa ympäröivä maailma sekä perhe- ja ihmissuhdeverkosto. Siitä johtuen myös aikuisen tuki, turva ja malli ovat kaikki lapselle tärkeitä. Keskilapsuus tuo mukanaan sen, että lapsi rakastaa irtiottoja vanhempien maailmasta, koska lapsella on halu pärjätä, osata ja olla itsenäinen. Tässä iässä lapsi kokee herkästi huonommuudentunnetta, jonka vastapainoksi osaaminen, pärjääminen, onnistuminen ja oma arvostus nousevat lasta vahvistaviksi tekijöiksi. Lapsen muisti, ennakointikyky, realiteettitaju, itsetunto, ajattelu ja sisäisten ristiriitojen ratkaiseminen lujittuvat. (Brummer & Enckell 2005, 40-41.)

3.2 Lapsen leikki ja leikin kehitys

Lapsen normaali kasvunkulku ja ikäkehitykselle tyypilliset piirteet on hyvä tuntea ja tiedostaa, jotta tiedettäisiin, milloin jokin sisäinen, psyykkinen ratkaisu on kehityksen esteenä. On tärkeä osata arvioida, milloin tällainen sisäinen tekijä voidaan katsoa olevan normaalia kehitystä. (Brummer & Enckell 2005, 29-30.)

Terve lapsi leikkii ja osaa nauttia siitä. Leikkiminen onkin lapsen mieluisin tekeminen ja leikissään lapsi toistaa usein erilaisia tuttuja ja turvallisia asioita. Leikkimielisyys ja eläytymiskyky ovat hyvinvoivan mielen tärkeitä piirteitä. Terveenä merkinä katsotaan olevan se, että lapsi kykenee joustavaan liikehdintään erilaisten tunnekokemusten alueilla olotilasta toiseen ja palaamalla takaisin todellisuuteen. Leikki on lapsen luonnollinen tapa ilmaista itseään. (Sinkkonen 2002, 165-166.)

Leikin kautta lapsi laajentaa sisäistä maailmaansa ja auttaa lasta hallitsemaan ja ymmärtämään kokemuksiaan, tuntemuksiaan ja elämyksiään. Leikin kautta lapsella on mahdollisuus eläytyä mielen mukaan vaihtuviin rooleihin ja sitä kautta toisiin ihmisiin. Leikki on tietynlainen taideteos kuvaamalla lapsen omaa mieltä, tunteita ja ajatuksia. Leikki auttaa lasta käymään läpi erilaisia kokemuksiaan ja tuntemuksiaan ja leikki tarjoaakin

lapselle tilaisuuden omatoimisuuteen ja tietyistä asioista päättämiseen. (Sinkkonen 2002, 166.)

Seitsenvuotiaasta eteenpäin lapsen todellisuudentaju lisääntyy, kyky omien tunteiden ja kokemusten ajatteluun ja mieltämiseen muuttuu ja omatunto kehittyy ja vahvistuu. Sosiaalisuus kypsyy ja yhdessä kehittyneen omatunnon kanssa ne vaikuttavat siihen, että lapsi kiinnostuu erilaisista peleistä ja leikeistä, joihin on yhteisesti sovittu säännöt. Sovittujen sääntöjen noudattaminen peleissä nähdään tärkeänä, koska se tuo lapselle hänen kaipaamaansa kontrollia. Tyypillisiä leikkejä keskilapsuudessa ovat erilaiset hippaleikit, joukkuepelit, nuket, pyssyt, legot, taikatemput ja sirkustemput. Yhteisleikkiä on paljon ja yleensä samaa sukupuolta olevan kanssa. Kilpailemalla vertaisryhmässä lapsen oma identiteetti vahvistuu. (Sinkkonen 2002, 175; Hakulinen ym. 2004, 3.)

Esikouluiän jälkeen lapset alkavat kiinnostua erilaisista roolileikeistä, jotka opettavat lapselle paljon uusia taitoja. Näitä ovat esimerkiksi taito asettua toisen asemaan, vastapuolen huomioiminen, sekä vuorovaikutustaitojen harjoittaminen ja kielellisen ilmaisun laajentaminen. Rakenteluleikit tarjoavat lapselle mahdollisuuden harjoittaa avaruudellisia suhteita sekä määrään ja muotoihin liittyvien käsitteiden ymmärtämisen. Sääntöleikit sisältyvät lauta- ja korttipeleihin, sekä erilaisiin liikuntaleikkeihin. Myös seikkailuleikit antavat uuden ulottuvuuden siirtää leikin eri elementtejä luovaan ilmaisuun, peleihin ja liikuntaan sekä urheiluun. Liikunta- ja pelimuotoja ovat esimerkiksi pallopelit, jotka parantavat lapsen fyysistä ja psyykkistä kehitystä. Sen lisäksi nämä leikit edesauttavat lasta purkamaan sekä ylimääräistä energiaa, että pahaa oloa. (Hakulinen, ym. 2004, 10-11.)

Ikäkehityksen mukainen kyky leikkiä vaatii taidon kyetä vastavuoroisuuteen ihmissuhteissa ja vuorovaikutuksen laatu on aina luettavissa lapsen leikistä. Onnistuneista taidoista voidaan todisteena pitää kykyä symbolileikkiin, mikä on hyvin edenneen kehityksen tulos. (Sinkkonen 2002, 175.) Lapsen itsetunto rakentuu osittain leikin avulla, koska sen kautta hän saa itsetuntoonsa positiivisesti vaikuttavia onnistumisen kokemuksia. Leikin tulisi kulkea lapsen ehdoilla, jotta se tukisi lapsen mielikuvitusta ja luovuutta. Aikuisen roolin tulisi pysyä auttajana, rohkaisijana ja ohjaajana auttaen lasta toteuttamaan erilaisia leikkiin liittyviä ideoitaan. (Hakulinen, ym. 2004, 11.)

Arvioidessa lapsen iänmukaista kehitystä leikin avulla tarvitaan arviointiin useita tilanteita, koska leikin laatu ja sisältö saattavat vaihdella hyvin paljon. Leikin avulla voidaan rakentaa luottamussuhde lasta kohtaan. (Nurmi ym. 2007, 62-63.) Terve lapsi kykenee leikin avulla työstämään vaikeita ja jopa traumaattisia kokemuksia ja leikin kautta lapselle tarjoutuu työkalut ratkaista oman ikä kautensa ja kehitysvaiheensa sisäiset ristiriidat. Leikki antaa lapselle työkalut purkaa ahdistusta ja löytää uusia ongelmanratkaisukeinoja. Rooli voi olla aktiivinen tai passiivinen ja ne voivat vaihtua nopeasti, tai olla päällekkäisiä. (Sinkkonen 2002, 166-167.)

Leikin kautta lapsi voi työstää negatiivisia kokemuksiaan ja se auttaa häntä puhdistamaan ne mielestään. Leikin avulla lapsi pukee sanoiksi sen, millaisena hän näkee ja kokee ympäristönsä ja näin tarkastelee sisäistä maailmaansa. Leikki yhdistää lapsen toiveet ja todellisuuden sisällyttäen siihen lapsen elämän ilot ja surut. Yksinkertainenkin leikki voi pitää sisällään yllättävän laajan määrän erilaisia tunteita ja tilannemuistoja. (Hakulinen ym. 2004, 13; Kalland ym. 2007, 246.)

3.3 Psyykinen trauma

Trauma tarkoittaa kokemusta, joka ylittää lapsen psyykkisen käsittelykyvyn. Kokemus on usein yllättävä ja jättää lapsen sietämättömään avuttomuuden tilaan. Trauman kokija näkee tilanteen joko oman tai läheisen henkeä uhkaavana, eikä tilanteesta ole mahdollisuutta paeta tai millään tapaa muuttaa tapahtuman kulkua. Traumakokemus ylikuormittaa mielen lamaannuttaen psyykkiset puolustuskeinot. Tästä seurauksena on sekä avuttomuuden- että voimattomuudentunne. (Brummer & Enckell 2005, 247; Söderholm ym. 2004, 81.) Traumaattinen kokemus voi olla vaikutukseltaan lyhytaikainen, pitkäaikainen tai pysyvä (Brummer & Enckell 2005, 249).

Trauma voi aiheutua erilaisista lasta koskevista laiminlyönneistä, fyysisestä pahoinpitelystä, sanallisesta ja emotionaalisesta kaltoinkohtelusta, pitkästä emotionaalisesta hyljeksinnän jaksosta ja esimerkiksi seksuaalisesta hyväksikäytöstä. (Hughes 2006, 51-52.)

Trauman ilmenemisajankohdalla on merkitystä, sen vaikuttaessa joissain kehitysvaiheissa enemmän kuin toisissa. Mitä pienemmästä lapsesta on kysymys ja mitä lähemmin trauma muistuttaa tiettyyn ikään kuuluvia sisäisiä pelkoja, sitä herkemmin ja sy-

vemmin se uhkaa lapsen normaalia kasvua ja kehitystä. Raja ulkoisen ja sisäisen maailman välillä järkkyy, jos pelko osoittautuukin todeksi. (Brummer & Enckell 2005, 250.)

Kaikkein tuhoisimmat ja mieltä haavoittavimmat traumaattiset kokemukset liittyvät tilanteeseen, jossa suojelevan vanhemman sijaan tilalla on ainoastaan psyykkistä tuskaa ja kauhua tuottava vanhempi. Näitä tilanteita ovat perheen sisäinen väkivaltaisuus, seksuaalinen hyväksikäyttö tai yleinen suojan ja turvan tunteen puuttuminen. (Brummer & Enckell 2005, 249-250; Gil 2009, 7.)

Erityisesti huoltajan roolissa olevan vanhemman aiheuttama, aikaisin alkanut traumatisoiva kokemus, voi merkittävästi muuttaa lapsen näkemystä ja mielikuvaa itsestään. Luottamus itseä ja muita kohtaan järkkyy, samoin näkemys maailmasta epärealisoituu. Traumatisoituneet lapset eivät kykene kuvittelemaan tai näkemään tulevaisuutta kovin pitkälle ja näkevät sen negatiivisessa valossa kokien voimakasta toivottomuudentunnetta. (Moroz, 2011, 4.)

Tunnetasolla myös lapsen sielu haavoittuu. Trauman kokenut lapsi ei kykene ”sitoamaan” ja hallitsemaan siihen liittyvää kauhua ja ahdistusta ja vaikutus ulottuu tunne-elämän kaikkiin osioihin. Tunnetason merkittäviä traumatisoivia tekijöitä ovat kokemus hylkäämisestä, välinpitämätön kohtelu, vuorovaikutuksen puute tai halveksuva suhtautuminen. Tunneside vanhempaan saattaa jäädä täysin muodostumatta, minkä seurauksena mielen perustan antama perusturvallisuuden tunne järkkyy. (Hughes 2006, 51-52; Brummer & Enckell 2005, 247.)

Psyykkinen trauma saattaa ilmetä lapsen leikin muuttumisena pitäen sisällään informatiivisia sekä tietoisia, että tiedostamattomia fantasioita. Taito sekä konkreettiseen, että symbolileikkiin vaarantuu. Lapsella ei ole ehkä kykyä lainkaan aloittaa leikkiä, leikki saattaa keskeytyä säännönmukaisesti tai jäädä täysin pois. Monesti lapsen tunteet ovat niin vaikeita, hajottavia tai ristiriitaisia, että hallinnan sijasta lapsi ryhtyy ennemmin suojaautumaan niitä vastaan. Lapsen kehittyminen voi taantua tai estyä ja tuhoavan käyttäytymisen kautta hän saattaa pyrkiä täyttämään sisäistä kokemusmaailmaansa. Lapsi ei kykene hyödyntämään leikkiä eikä siihen kuuluvan symbolimaailman tarjoamaa apua ulkoisen todellisuuden ollessa siedoltaan liian vaikea. (Schulman ym. 2007, 258; Murphy 2008, 148; Sinkkonen 2006, 167; Sinkkonen 2002, 176.)

Traumakokemus aiheuttaa sen, että lapsi menettää hallinnantunteen menettämisen ruumiista ja omasta elämästään, mistä seuraa automaattisesti turvattomuudentunne. Lapsen mieli on haavoittunut ja sen toimiminen tarkoituksenmukaisella tavalla ei onnistu. Trauma aiheuttaa lapselle ahdistusta, minkä aiheuttaa sekä koettu stressi, että psyykkinen kuormitus. Ahdistuksen tarkoitus on varoittaa uhkaavasta vaarasta silloin, kun mielen kyky sietää ja käsitellä mielen kuormitusta on ylittymässä. (Schulman ym. 2007, 111, 204.)

Minän puolustusmekanismit, defenssit, auttavat lasta suojautumaan sietämättömiltä kokemuksilta, jotka taas aiheuttavat ahdistusta. Defenssit auttavat myös siinä, että sietämättömät kokemukset voidaan ulkoistaa, eli sijoittaa itsen ulkopuolelle. Liian ahdistavat kokemukset ja tilanteet hävitetään täysin pois psyykkisestä todellisuudesta. Trauman kokeneella lapsella tämä voi olla keino taata psyykkinen ja fyysinen hengissä säilyminen. Silloin, kun nämä jäävät pysyviksi mielenrakenteiksi, ne kapeuttavat persoonallisuutta vääristäen psyykkistä todellisuutta. Näin traumaattisten kokemusten käsittely ja työstäminen estyy ja psyykkinen toipuminen ei pääse alkamaan. (Schulman ym. 2007, 111.)

Lapsen psyykkinen häiriö ja oireilu on lapsen hätähuuto ja tapa viestiä siitä, että hän tarvitsee apua tai muutosta joko omaan, tai läheisen tilanteeseen. Kaltoin kohdellut lapset ovat toisinaan jääneet vaille hoivaa. Hoivavuorovaikutus muokkaa lapsen aivoja syntymästä lähtien, mutta hoivan puuttuessa saattaa aivojen rakenteeseen aiheutua pysyviä vaurioita. Kالتوinkohtelun seurauksena lapsen kokonaiskehitys sekä emotionaalisen, sosiaalisen ja kognitiivisen kasvun osalta vaarantuu. (Schulman ym. 2007, 113.)

Lapsi tarvitsee perusturvallisuuden normaaliin kehittymiseen kaksi peruspilaria, jotka ovat tulevien tapahtumien ennakoitavuus, sekä se, että lapsi saa lohdutusta silloin, kun hän kokee olevansa vaarassa. Hoivakokemuksen kautta lapsi oppii säätelemään tunnetilojaan. Mikäli lapsi ei saa tätä osakseen, ei hän osaa myöskään reagoida empaattisesti toisen henkilön tunnetiloihin. Kالتوinkohtelun seurauksena lapsi jää täysin yksin sietämättömien ja voimakkaiden erilaisten negatiivisten tunnetilojen kanssa. Lapsi ei saa apua käsitellä näitä tuntemuksia, koska häntä ei ole niiden kestämisessä autettu. Suurin vaara on silloin, kun hoivaaja itse on vaaran lähde. (Söderholm ym. 2004, 82.)

Traumakokemuksen seurauksena lapsen ruumis ja mieli valmistautuvat pakenemaan tai taistelemaan tilanteesta. Mikäli pakeneminen tai taisteleminen ei ole mahdollisia, saattaa tilannetta seurata jähmettyminen. Kokemus ajan kulumisesta saattaa vääristyä ja itse tilanteesta kulunut aika saattaa tuntua pidemmältä, kuin se todellisuudessa on. Tästä seurauksena osa tapahtumiin liittyvistä seikoista voi jäädä havaitsematta ja jättää mieleen ”mustia aukkoja”. Lapsi ei siis ehkä muista mitä tai miten tapahtui ja miltä se tuntui. Jotkin lapsen traumaattisista elämänvaiheista saattavat siis jäädä vaille mitään muistoa. Jälkeenpäin muistiin porautuneet yksityiskohdat saattavat tunkeutua mieleen. (Brummer & Enckell 2005, 247-248; Sinkkonen & Pihlaja 2000, 188.)

3.3.1 Tyypin I trauma

Tyypin I trauma on yksittäinen tapahtuma, esimerkiksi onnettomuus tai läheisen kuolema. Traumakokemus tulee odottamattomana ja yllättävänä ja sen katsotaan olevan sokeeraava tilanne, joka elää mielessä selväpiirteisenä kuvana. Tyypin I trauma on yksittäinen traumatisoiva, äkillinen tapahtuma. Traumatisoivan, yksittäisen tapahtuman johdosta lapsi kokee stressiä, millä on kielteisiä vaikutuksia henkiseen ja ruumiilliseen terveyteen. (Sinkkonen & Pihlaja 2000, 189; Söderholm ym. 2004, 189.)

3.3.2 Tyypin 2 trauma lapsen kokemana

Tyypin II traumassa lapsi joutuu kokemaan samaa toistuvaa traumatisoivaa kokemusta pitkän aikaa. Tyypin II traumalle tyypillisiä traumakokemuksia ovat fyysinen ja psyykinen pahoinpitely, perheväkivalta, kiusaaminen, sekä seksuaalinen hyväksikäyttö. Traumakokemuksen ei tarvitse aina olla itseä fyysisesti koskeva, vaan se voi olla esimerkiksi vanhempien keskinäisen väkivallan kokeminen. Pitkäkestoisella traumalla saattaa olla vakavia vaikutuksia keskushermostoon. Mikäli kaltoinkohtelu on alkanut lapsen varhaisvaiheessa, on suuri vaara, että aivojen mantelitumakkeen kehitys häiriintyy. Oikean aivopuoliskon kehittymisen häiriö voi johtaa siihen, ettei lapsi osaa ymmärtää ei-kielellistä vuorovaikutusta. Tähän kytkeytyvät esimerkiksi äänenpainon, eleiden ja kasvonilmeiden väärä tulkitseminen. (Sinkkonen & Pihlaja 2000, 189; Söderholm ym. 2004, 189.)

Tyypin II traumalla voi olla alttius kehittää traumaperäistä stressihäiriötä. Traumaperäisen stressihäiriön oireita ovat tunne- ja impulssisäätelykyvyn muuttuminen. Näihin liittyy tunnesäätely, sekä vihan säätely, itsetuhoisuus ja siihen liittyvät ajatukset sekä korostunut riskinotto. Sen lisäksi oireita voivat olla huomio- ja keskittymiskyvyn muutokset, vääristynyt minäkäsitys, epärealistinen kuva kaltoin kohtelijaa kohtaan, luottamuksenpuute sekä merkitysjärjestelmien muutokset. Merkitysjärjestelmien muutos kattaa epätoivon ja toivottomuudentunteen sekä menetyksen aikaisempiin uskomuksiin. (Sinkkonen & Pihlaja 2000, 191-192.)

Lapsen on vaikea ymmärtää trauman aiheuttamia pitkäaikaisia vaikutuksia, eivätkä he myöskään ymmärrä akuuttia vaaraa, koska heiltä puuttuu kokemus tulkita tapahtumia. Lapsilla syntyy herkästi täysin vääristynyt kuva tapahtuneesta, koska heillä on kehittymätön mielikuvitus ja ajattelukyky. (Sinkkonen & Pihlaja 2000, 193.)

3 MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT

3.1. Kvalitatiivinen menetelmä

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus pyrkii selittämään ja kuvaamaan todellista elämää ja kohdetta tutkitkaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Synonyymeja laadulliselle tutkimukselle ovat ”pehmeä”, ”ymmärtävä” ja ”ihmistieteellinen”. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien omakohtaiset kokemukset ja näkemykset korostuvat, koska menetelmän tavoitteena ovat tutkittavien ihmisten omat kuvaukset koetusta todellisuudesta, ei totuuden löytyminen tutkittavasta asiasta. Tämä mahdollistaa sen, että elämässä koetut merkitykselliset ja tärkeät asiat tulevat ilmi ja huomio kiinnittyy ihmisten väliin sosiaalisten merkitysten maailmaan. (Hirsjärvi ym. 2008, 157; Tuomi & Sarajärvi 2009, 11; Vilka 2005, 97-98.)

Laadullinen tutkimus nähdään kokonaisuutena, mikä voidaan kysymysluonteisesti esittää ”miten minä voin ymmärtää toista?”. Kysymys on yhdistettävissä ongelmaan, joka koskee minän tietoisuutta omasta itsestä, eli miten jakaa maailma kahtia minään ja ei-minään, Tämä jako subjektiin ja objektiin auttaa vastaamaan siihen, miten minä pystyn ymmärtämään toista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 68.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavien kokemukset jättävät tulkinnanvaraa, eivätkä saadut vastaukset ole tyhjentäviä. Tutkimusmenetelmälle tyypillistä onkin, ettei tavoitteena ole totuuden löytyminen tutkittavasta asiasta. Tutkijan tuleekin asettaa kysymykset siinä perspektiivissä, että hänellä itsellä on mahdollisuus ymmärtää ja käsitellä niitä. Tutkimuksessa tulee säilyttää tutkittava kohde. Näin mahdollistetaan tutkimuksen näkökulman määrittäminen ja säilyttäminen. (Vilka 2005, 97-98.)

Opinnäytetyössäni käytin kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Tarkoitukseni oli selvittää, miten psyykinen trauma vaikuttaa osastohoidossa olevien lasten leikkiin sairaanhoitajan näkökulmasta. Kvalitatiivisen menetelmän ansiosta pystyin saamaan käsityksen ja näkökulman siitä, miten lasten parissa päivittäin oleva hoitohenkilökunta koee lasten leikin leikkikäyttäytymisen. Sain myös subjektiivista tietoa siitä, millä tavalla osastolla työskentelevät sairaanhoitajat kokevat psyykkisen trauman kokeneen lapsen

leikin. Kvalitatiivisen menetelmän ansiosta sain parhaiten tuloksia opinnäytetyöni tutkimustehtäviin.

3.2. Aineiston keruu

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata ja tutkia todellista elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti pitäen arvolähtökohdista kiinni. Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. (Hirsjärvi ym. 2008, 157; Tuomi & Sarajärvi 2002, 71).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on käytössä useita eri aineistonkeruumenetelmiä, joita voidaan käyttää sekä yksin että yhdessä. Näistä yleisimmin käytettyjä ovat haastattelu, havainnointi, kysely ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Tutkimusasetelmasta riippuu, mikä aineistonkeruumenetelmä sopii tutkimukseen parhaiten. Kaikki materiaali mitä ihminen tuottaa, kertoo hänen omista elämän kokemuksista ja tavoistaan. Halutessa selvittää ihmisen arvomaailmaa tai miksi hän toimii tietyllä tavalla, on keskustelu luonnollinen menetelmä. Haastattelua voidaankin pitää tiedonhankinnan perusmuotona, koska se perustuu kielelliseen vuorovaikutukseen. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 11; Tuomi & Sarajärvi 2009, 71; Vilka 2005, 100.)

Tiedon keruun kohteena suositetaan ihmistä ja kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Kiinnostus kohdistuu subjektin tekemään tulkintaan subjektin näkökulmasta. Tutkijan tulee pyrkiä paljastamaan tosiseikkoja eri metodein, esimerkiksi teemahaastattelulla, luottaen omiin havaintoihinsa. (Hirsjärvi ym. 2008, 160.)

Teemahaastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta niiden esitysjärjestys voi vaihdella. Vastauksia ei myöskään ole sidottu vastausvaihtoehtoihin, mikä mahdollistaa haastateltavan vastaamisen omin sanoin. Teemahaastattelukertojen määrällä ei ole väliä. Teemahaastattelussa vuorovaikutus suhteessa vastaajaan korostuu, mikä tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden lähestyä vaikeitakin tutkittavia asioita. Haastattelu antaa siis kuvan vastaajan ymmärryksestä kokemilleen asioille ja siitä, minkä merkityksen he näille antavat. Haastattelussa voidaan mennä hyvin syvälle aihealueeseen. Teemahaastattelussa nousee myös eettisiä kysymyksiä. Ne tulee ottaa huomioon opinnäytetyön eri vaiheissa,

kuten tutkimuksen tarkoituksessa, haastattelutilanteessa ja purkamisessa. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 11, 20, 47-48.)

Teemahaastattelussa teemat on etukäteen määrätty, mutta kysymysten tarkkaa muotoa ja järjestystä voidaan soveltaa (Hirsjärvi ym. 2008, 203; Tuomi ym. 2009, 75). Teemat voivat sisältää myös erilaisia, niihin liittyviä tarkentavia kysymyksiä. Teemahaastattelussa tietyistä kohdennetuista teemoista keskustellaan haastateltavien kanssa etenemällä yksityiskohtaisten kysymysten sijaan erilaisten keskeisten teemojen varassa. Haastateltavan tulee olla kokenut jokin tietty tilanne henkilökohtaisesti, jotta hän voi olla tutkit-tavan ilmiön asiantuntija.

Tämä mahdollistaa sen, että haastateltavat pystyvät antamaan oman kuvauksensa kaikis-ta teema-alueista. Tutkimusongelmasta tulee teemahaastatteluun poimia keskeiset aiheet tai teema-alueet. Tämä on välttämätöntä, jotta tutkimushaastattelussa voidaan käsitellä ongelmat, joiden avulla vastata. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 47-48, 101-102; Tuomi ym. 2009, 75.)

Opinnäytetyöni aineiston keräsin hyödyntäen puolistrukturoitua haastattelua, eli teema-haastattelua. Tällä menetelmällä pyrin siihen, että haastatteluiden avulla löytäisin mah-dollisimman merkityksellistä tietoa. Lähetin etukäteen haastateltaville teemahaastattelu-rungon, jonka pohjalta suoritin haastattelutilanteet. Haastattelut tarjosivat minulle mah-dollisuuden saada kuva sairaanhoitajien omista kokemuksista ja ajatuksista suhteessa osastohoidossa oleviin psyykkisesti traumatisoituneisiin lapsiin. Teemahaastattelu tarjo-si minulle mahdollisuuden syvempään keskusteluun ja haastateltavien yksityiskohtai-sempaan ja tarkempaan kokemuseräisen aineiston keruuseen.

Työelämäpalaverissa sovimme, että työelämäyhteyshenkilö on yhteydessä osastonhoita-jaan, joka vastaa haastateltavien sairaanhoitajien valinnasta osastolla. Haastateltavilla sairaanhoitajilla oli eripituisia työkokemuksia työstä. Myöhemmin sovin osastonhoita-jan kanssa suullisesti tiedonantajien haastatteluajoista.

Opinnäytetyöhöni haastattelin viittä osastonhoitajan valitsemaa osastolla työskentelevää sairaanhoitajaa. Haastateltavilla sairaanhoitajilla oli mahdollisuus ennen haastattelua tutustua opinnäytesuunnitelmaani ja teemahaastatteluunkoon. Kaikki kyselyyn osallis-tuneet sairaanhoitajat saivat etukäteen tietoisien suostumuslomakkeen (liite 1). Siinä ilmoitettiin vapaaehtoisuudesta osallistua haastatteluun, sekä mahdollisuudesta missä

tahansa opinnäytetyöprosessin vaihetta kieltäytyä haastattelusta tai kieltää haastateltavaa koskevan materiaalin käyttö opinnäytetyössä. Ennen haastattelujen alkua jokainen haastateltava sai tiedon opinnäytetyöstäni suullisena. Jokainen haastattelu suoritettiin erikseen niille varatuissa rauhallisissa tiloissa. Haastattelut olivat kestoaltaan 45-60 minuuttia.

4.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Sisällönanalyysimenetelmä tarjoaa mahdollisuuden kuvata ilmiötä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Menettelytavalla on mahdollista analysoida sekä systemaattisesti, että objektiivisesti erilaisia tutkittavia dokumentteja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Tätä menetelmää voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa ja periaatteessa useimmat laadullisen tutkimuksen menetelmät perustuvat jollain tapaa sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.)

Opinnäytetyössäni käytin menetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistonkeruu tapahtuu kolmiportaisen prosessin kautta, jotka ovat aineiston redusointi, eli pelkistäminen, aineiston klusterointi, eli ryhmittely, sekä abstrahointi, eli teoreettisten käsitteiden luominen. Ensimmäinen vaihe, eli pelkistäminen, pitää sisällään nauhoitettujen haastatteluiden kuuntelemisen, auki kirjoittamisen (litterointi), litteroidun tekstin läpi lukemisen ja alkuperäisilmausten etsimisen, jotka vastaavat tutkimustehtäviin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-113.) Klusteroinnissa eli ryhmittelyssä aineistosta poimitut alkuperäisilmaukset tulee käydä läpi ja etsiä käsitteitä, jotka ovat joko samanlaisia, tai erilaisia. Alkuperäisilmaukset kootaan alaluokiksi ja siitä edelleen yläluokiksi, edelleen pääluokiksi ja lopulta yhdistäviksi luokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109-110.)

Aineiston abstrahoinnissa pyritään tekstistä erottamaan työn kannalta olennainen tieto, jonka perusteella mahdollistuu teoreettisten käsitteiden muodostaminen. Käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi on hyvin paljon tulokinnan ja päättelyn varaan nojautuvaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111-112.)

Tutkittavan ilmiön rajaaminen on tärkeä osa sisällönanalyysiä, jotta tarkastelussa on mahdollista keskittyä vain olennaiseen. Tärkeää on, että tarkasteltava ilmiö vastaa tutkimuksen tarkoitusta, tehtäviä ja tavoitteita, jolloin voidaan pitää hallinnassa myös se, että tutkimuksesta ei tule liian laaja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.)

Opinnäytetyössäni haastattelin sairaanhoitajia, jotka työskentelevät psyykkisesti traumatisoituneiden lasten parissa.

Haastattelujen jälkeen kuuntelin nauhurilta kaikki viisi tallennettua haastattelua ja purin ne kirjoittamalla sana sanalta tietokoneelle. Tämän jälkeen perehdyin aineistoon lukemalla sen useaan kertaan läpi. Litteroinnin jälkeen suoritin aineiston ryhmittelyn, eli klusteroinnin. Pyrin etsimään litteroidusta aineistosta kaikki ilmaukset, jotka vastasivat opinnäytetyöni tehtäviin etsien sekä samankaltaisuuksia, että erilaisuuksia sisältäviä asioita. Alkuperäisilmauksista muodostin pelkistettyjä ilmauksia ja niistä edelleen alaluokkia. Tämän jälkeen yhdistin samaan asiaan viittaavat alaluokat yläluokiksi ja lopulta kokosin saadun aineiston pääluokkiin ja siitä edelleen yhdistäviksi luokiksi. Alkuun yhdistäviä luokkia oli kolme, mutta yhdistämällä edelleen yläluokkia ja pääluokkia, supistui yhdistävien luokkien määrä kahteen.

4 TULOKSET

4.1. Psyykkisen trauman vaikutus lapsen leikkikäyttäytymiseen

4.1.1 Tuntosarvilapset

Psyykkisellä, pitkäaikaisella traumalla, on vaikutuksia lapsen emotionaalisiin taitoihin. Lasten kasvuympäristö on ollut ennalta-arvaamaton ja heiltä puuttuu täysin kyky olla levollisen tarkkaavaisuuden tilassa. Arjen ennakoitavuus on koettu henkeä säilyttävänä tilana, mikä on aiheuttanut sen, että lapsi on jatkuvasti ylivirittynyt. Trauman kokeneilla lapsilla on alituinen tarve kontrolloida ja tarkkailla kaiken aikaa ympärillä parhaillaan tapahtuvia asioita, sekä varautua siihen, mitä mahdollisesti saattaa tapahtua. Tämän tyyppinen jatkuva ylivireystila vie tilan ja energian kaikelta muulta. Osastohoidossa olevat lapset ovat hyvin tietoisia ympäristön tapahtumista.

tarvii olla niinkun skarppina ja tarkkana koko ajan ja tietää, mitä sun ympärillä tapahtuu ja osata ennakoida jos jotain niinkun tulee tapahtuun. Et siihenhän se kaikki energia sitten meneekin.

4.1.2 Elämän ennakoitavuus

Lapsen on pienestä asti täytynyt sopeutua hektiseen, ennalta-arvaamattomaan elämään. Ennakoitavuus on ollut lapselle elintärkeää ja se on ollut selviytymiskeino jokapäiväisessä arjessa. Ainoastaan ennakoitavuuden ansiosta on ollut mahdollisuus selvittää tulevista tilanteista ja luoda itselle turva. Pienelle lapselle on henkisesti hyvin stressaava tila odottaa kaiken aikaa jotain tapahtuvaksi. Tällaiseen olotilaan lapsi tarvitsisi aikuisen tai jonkin muun läheisen tukea. Kuitenkin usein juuri tämä kaivattu tuki onkin se, kenen taholta lapsi joutuu kaiken aikaa olemaan valppaana, varautunut ja peloissaan. Lapsen ihmissuhteissa ei ole toimittu niin, että lapsi tietäisi, mitä seuraavaksi tapahtuu.

et se kun oot sillein et koska alkaa tapahtua ja alkaako ja kohta alkaa ja joko alkaa ja nyt kuulostaa siltä ja mitä sit tapahtuu... - et ne on ne ainoot keinot, kun ei oo ollu sitä aikuisen tukea ja turvaa.

4.1.3 Vaurioitunut itsetunto

Osastohoidossa olevilla lapsilla on sisällään suuri ja kaiken kattava häpeäntunne. Lapset kokevat olevansa täysin arvottomia ja epäonnistuvansa mihin ikinä ryhtyvätkään ja ajautuvat herkästi tilanteisiin, joilla entisestään vahvistavat tunnetta omasta arvottomuudestaan. Lapset ovat menneisyydessään joutuneet kokemaan kaltoinkohtelua, aliarviointia ja aliarvostusta, mistä johtuu heidän alhainen itsetuntonsa ja itsearvostuksensa. Lapset pyrkivät kuitenkin peittämään nämä tunteensa päinvastaisella käytöksellä.

Et sitä häpeäntunnetta sitä niinkun peitellään sillä ylettömällä kaikkivoipaisuudella et miten ollaan niinkun suuria ja mahtavia ja parhaita kaikessa mitä tehdään..- - et ne sillä koittaa peittää sen mikä siä syvällä sisimmässä on se tosi iso häpeen ja arvottomuuden tunne.

4.1.4 Emotionaalisten taitojen puute

Lapset herkästi myös tulkitsevat toisen ilmeitä ja eleitä väärin, kuin ne olisivat negatiivisia tai muulla tapaa lasta itseään vastaan. Tämä johtuu siitä, ettei lapsi ole varhaisina vuosinaan saanut tarvittavaa vastavuoroisuutta aikuiselta. Siitä johtuen taidot ovat jääneet kehittymättä.

Näitten lasten on kauheen vaikee tulkita toisen ilmeitä ja eleitä, eli se selanen, kun te leikissä vastavuoroisesti leikitte, niin luette niinkun toinen toistenne ilmeitä jatkuvasti. Niin näiltä lapsilta se puuttuu kokonaan tai on hyvin puutteellinen.

Empatiataitojen puuttumisen vuoksi lasten on hyvin vaikea ryhtyä vastavuoroiseen leikkiin. Lapset pelkäävät sitä, että menettävät otteen tarkkailtavasta hetkestä ja toisaalta heiltä myös puuttuu kokonaan tai lähes kokonaan taidot vastavuoroiseen kommunikointiin. Myös sosiaaliset taidot ovat puutteelliset.

näillä lapsillahan on jääny monta sellasta taitoo kehittymättä, mikkä siihen leikkiin tarvitaan kans, et on tosiaan normaalia huonompi tai kehittymätön tällänen empatiakyky ja sit ne sosiaaliset taidot on monesti puutteelliset, et kaikki tämmönen siinä leikissä kyllä heijastuu.

Osastohoidossa olevien lasten lapsuudessa tunne-elämä, arki ja sosiaalinen elämä on ollut kaikki kaltoin kohdeltua, supistunutta ja tiukkaan ajettua. Leikkiin tarvittavat työkalut ovat jääneet käyttämättä. Näin esimerkiksi leikkiin tarvittava mielikuvitus ei ole päässyt kehittymään tai sille ei ole jäänyt tilaa. Mielikuvituksen puuttuminen vaikuttaa lapsen leikkikäyttäytymiseen. Lapsella kuitenkin saattaa olla mielikuvitusmaailma, johon hänen on helppo paeta. Tämä auttaa ja on auttanut lasta selviämään itseä koskettavista negatiivisista ja epämieluisista tilanteista. Mielikuvitusmaailman lapsi saattaa kokea jopa henkeä säilyttävänä.

Sille ei oo tilaa. Kun se tarvis jotenkin sitä luottamusta ja heittäytymistä et uskaltaa lähteä mielikuvittelemaan.

4.1.5 Turvallisuudentunteentavoittelu

Impulsiivisella ja ylivirittyneellä tilallaan lapset yrittävät hakea turvallisuudentunnetta. Lapsilta puuttuu perus turvallisuudentunne, koska he ovat jääneet vaille vanhemmuutta ja huolenpitoa tai ainakin sen tarjoamaa turvallisuudentunnetta. Lapsi ei helposti näytä tai tunnusta pelkoaan, vaan se ilmenee esimerkiksi aggressiivisena käyttäytymisenä tai mahtipontisuutena. Ohjat ympäröivästä maailmasta on pidettävä kaiken aikaa käsissä ja hallinnassa.

Koska se, mitä näillä lapsilla ei oo, niin niillähän ei oo luottamusta aikuisiin, eikä niillä oo luottamusta siihen, et aikuiset hoitaa ja huolehtii ja et ne voi turvautua niihin läsnäoleviin aikuisiin.

Lapsella ei ole ollut mahdollista varhaislapsuudessaan harjoittaa vuorovaikutustaitoja ja sosiaalisia taitoja. Heiltä on puuttunut malliesimerkki, jonka avulla he olisivat oppineet leikkimään ja saaneet tilaa leikille.

”Se leikki on sen terveen kehityksen yks vaihe, et se lapsi oppii leikkimään. Niin se kertoo siitä lapsen kokemuksesta, niistä lapsen olosuhteista, missä se on elänyt, kun sillä ei oo ollu mahdollisuutta, rauhaa, turvaa oppia leikkimään.”

5.1.6 Kehityksen viivästyminen

Trauma usein jättää jäljen kehitykseen kohtaan, jolloin kehitys ei ole päässyt normaalisti etenemään ja siksi sinne jää aukko kohta. Tästä syystä osastohoidossa olevien lapsien psyykkinen ikä on usein huomattavasti jäljessä. Lapselle tulisikin antaa korvaavia kokemuksia, joilla pienin askelin paikata puuttuvia kohtia lapsuudesta.

Se tuuppaa se traumatisoituminen tekeen se, että se psyykkinen kehitys jämähtää sinne tavallaan niihin aikoihin, milloin se traumatisoituminen on alkanut taikka ollu pahimmillaan.

Lapsen kehittyminen myös pysähtyy, kun sen leikin kautta lapsi kumminkin kehittyä ja oppii erilaisia hahmotusasioita, niin voi olla, et trauman takia se ei mee eteenpäin.

5.1.7 Pelitilanteet ja pettymyksensietokyky

Monille lapsille pelitilanteet ovat niiden haasteellisuudesta huolimatta mieluisia. Kuitenkin häviötilanteet aiheuttavat lapsessa toisinaan jopa massiivisia häpeän- ja huonommuudentunteita, jotka ovat epämieluisia tuntemuksia lapselle. Mahdollinen pelin voittaminenkaan ei välttämättä tuo lapselle odotettua mielihyvää. Paitsi pelitilanteissa, myös muuten, lapset ovat hyvin pedanteja sääntöjen suhteen ja siksi peleissäkin tulisi olla selkeästi, yhteisesti sovitut ja noudatettavat säännöt.

5.1.8 Itsenäinen leikki osastolla

Vain harva lapsi osastolla alkaa itsenäisesti leikkiä, tai ylipäättään edes kiinnostuu leluis-
ta. Osaston lelut ovatkin hyvin koskemattomia ja käyttämättömiä, koska käytännössä
lapset eivät leiki. Legojen tai palikoiden rakentaminen on se leikin muoto, mikä on lap-
selle helppoa. Lapset eivät ala itsenäisesti leikkiä, eivätkä edes kiinnostu niistä.

*Nykyään kun on noi hiljaset tunnit, kun lapset on omissa huoneissaan, niin
eipä ne siellä juuri leiki, edes pienemmät. Et joku saattaa jollain legoilla
joskus rakennella, mutta tota siinä se melkein onkin. Mut se, et joku leikkis
niinä hetkinä, niin en nyt ihan äkkiseltään muista. Et kyllä meidän lelut on
hyvin käyttämättömiä.*

4.2. Psykkisen trauman ilmeneminen lapsen leikissä

4.2.1 Tuhoavat leikit

Trauman kokeneiden lasten leikki on usein aggressiivissävytteistä, tuhoavaa ja kaoottis-
ta. Tyypillistä on myös se, että leikki on tummanpuhuvaa ja siinä näkyy ampuminen,
räiskintä ja päiden lentely. Lasten aggressiivissävytteiset ja tuhoavat leikit viestivät lap-
sen turvattomasta olotilasta ja ne heijastuvat lapsen leikkiin.

*Jos on kovin turvaton lapsi ja et on ollut jotain esimerkiksi väkivaltaa, - -
,näkyy se tietty väkivaltaisuus ja tuhoomiskuviot, - -, niin kyllähän näillä on
niinkun normaalia rajummat ne. - -et se on kaikenkaikkiansa se leikki sel-
lasta hyvin tuhoovaa.*

4.2.2 Leikin struktuuri

Psyykkisen trauman kokeneen lapsen leikki on hyvin harvoin järjestelmällistä, eikä siinä ole juurikaan mitään koostunutta tai ehjää kulkua. Tyypillistä on, että leikistä puuttuu selkeä tapahtumaketju tai prosessi. Leikki voi olla myös paikallaan junnaavaa tai jumiutunutta. Leikistä puuttuu pitkäjänteisyys ja leikin sisältö saattaa vaihtua yht äkkiä. Leikin rakenne on usein hajanainen, eikä siinä ole selkeää aloitusta, eikä lopetusta. Myös juoni voi olla epäselvä tai sitä ei ole.

Kun sehän nousee siitä ahdistuksesta, et tarttee mennä jutusta toiseen aika kiivaasti, - -, tarvii koko ajan olla jotain tekemistä, et se on se niitten keino pitää se ahdistus siä sivumpana vähän siedettävimmissä rajoissa. Et siinä ei voi olla sitä väliä, koska nousee sit se oma olo ja sit se lähtee ihan käsistä.

4.2.3 Tunteidenkäsittelytaitojen puuttuminen

Leikin sävyyn vaikuttaa se, että lapsilla on vireystaso jatkuvasti korkealla ja leikki-tilanteiden myötä se nousee entisestään, mikä aiheuttaa kaoottista ja hallitsematonta leikkiä. Tilanteissa saattaa myös ilmetä toisen tahatonta tai tahallista satuttamista. Kasvanut kontrolloinnintarve on esteenä vastavuoroisen leikin syntymiselle. Tämän vuoksi myös useamman lapsen yhteinen tavoitteellinen leikki on hyvin haastavaa. Itsesäätelytaitojen puutteen vuoksi leikki saattaa hyvinkin nopeasti karata käsistä.

Koska niillä ei oo itsesäätelyä ja sit sitä kautta se helposti lähtee käsistä. Et vaikei ois ihan niinkun tarkotuskaan satuttaa toista, niin aika helposti siitä sit tulee niitä.

4.2.4 Trauman ilmeneminen roolin kautta

Lapsen koettu trauma tulee ennemmin esille rooleissa, kuin esineissä. Roolin kautta lapsi saattaa ottaa kaltoinkohtelijan roolin ja toimia tavalla, miten häntä kohtaan on käyttäydytty.

erityisesti sit noissa, missä ne roolit tulee ja tarina kulkee, niin et siihen valikoituu tietyt roolit siihen leikkiin, jotka aika nopeesti yhdistää siihen lapsen omaan elämään. Et siellä saattaa olla tietynlainen äiti, tai joku hahmo puuttuu sieltä.”

4.2.5 Mielen peilaus leikkiin

Leikki usein antaa viitteitä lapsen tunnetilasta ja kertoo lapsen yleisestä turvattomuudentunteesta. Lasten kaoottinen ja epäjohdonmukainen leikki peilaa lapsen elämäntilannetta ja mielenmaailmaa. Sitä mielenmaailmaa, millaiseksi menneisyyden kokemukset ja traumat ovat sen jättäneet.

Tästä puuttuu kaikki se sellanen et se on vaan niinkun sellasta kaaosta, mikä kuvaa just sitä mikä on sen lapsen niinkun elämäntilanne ja mielentilanne.

Lapset usein pyrkivät kanavoimaan omaa pahaa oloaan johonkin muuhun, pois itseltään. Pahan olon kanavoinnin lapsi usein kohdistaa johonkin objektiin, jotta hän voi konkreettisesti toimia. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että lapsi kohdistaa sisäistä pahaa oloaan ja ahdistusta tavarankonkreettiseen hajottamiseen.

Et tietyllä tapaa yks tietynlainen konsti sitä omaa pahaa oloa ja ahdistusta kanavoida siihen, että vetää pehmoleluja solmuun, taikka repii niiltä jäseniä irti.

4.2.6 Trauman suora ilmeneminen leikissä

Lapsen leikistä voi olla havaittavissa viitteitä koetusta traumasta. Leikki ei kuitenkaan kerro suoraan koetusta traumatyypistä, vaan se muokkaa leikkiä niin, että tiettyjä vivah-teita voi havaita. Tämä on kuitenkin yksilöllistä. Esimerkiksi kaltoinkohtelua kokeneet lapset tuovat leikissään usein esille väkivallan.

Ei tosiaan varmaan kauheen yksityiskohtaisesti anna se leikki viitteitä siitä koetusta traumasta, mutta sen huomaa, että jotain on mennyt tosi pahasti pieleen.

Kuitenkin osa hoitajista oli sitä mieltä, että koettu trauma voi olla havaittavissa myös välineen kautta. Esimerkiksi nukke- tai legoleikeissä voi toistua lapsen oman elämän kaltoinkohtelijan status negatiivisessa asemassa.

Kyllä ihan selkeesti jos vaikka mies on ollu se kaltoinkohtelija tai negatiivinen vaikuttaja lapsen elämässä, niin se näkyy kyllä siinä leikissä aggressiivisena, tai suljetaan kokonaan pois.

Sellasilla, jotka pystyy leikkiin, niin ihan on nähtävissä se negatiivinen vanhempi siellä. Et se, joka on ollu paha, niin selkeesti näkyy pahan asemassa myös niissä leikeissä.

Tyypillistä on, että pitkäaikaista traumaa lapsuudessaan kokenut lapsi ei leiki. Leikkiä ei siis ole, tai sitä on hyvin vähän. Lapsilta on jäänyt kehittymättä leikkiin vaadittavat taidot, koska tilaa niiden opettelulle ei ole ollut. Leikin puuttuminen tai sen vähäisyys antaa viitteitä siitä, että jossain kohtaa lapsuutta kehitys ei ole päässyt etenemään.

Se traumahan muuttaa lapsen leikkiä niin, että nämä lapset leikkii joko ei lainkaan taikka ainakin huomattavasti vähemmän, kuin ns. normaalit lapset. Aika tarkkaan me kiinnitetään huomioon siihen lapsen leikkiin, koska se on niin harvinaista, että ne leikkii.

Lapsi ei pysty samaistumaan sellaiseen, mitä hän ei ole itse saanut osakseen. Hyvin usein kaltoinkohtelun seurauksena traumatisoituneilta lapsilta puuttuu täysin tai melkein täysin hoivavietti ja taito hoivata. Lapsilta puuttuu tunnemuisto tästä, mikä estää sen ilmenemisen.

Esimerkiksi tytöiltä puuttuu täysin tyttölapsille tyypillinen hoivavietti. Ei ole kykyä hoitaa nukkea, eikä kertakaikkiaan tiedetä, mitä sille oikeesti kuuluu tehdä. Ei ne pysty antaan sellasta, mistä on todella paljon jäänyt itse vaille.

Ettei oo niinkun mitään havaintoo, eikä varmaan sellasta tunnemuistoo ollu siitä, että olisi te kauheesti ollu joskus hoivattavana.

5 POHDINTA

6.1 Tulosten tarkastelu

Opinnäytetyön tuloksia tarkastellessa esiin nousi, että osastohoidossa olevan psyykkisesti traumatisoituneen lapsen leikki on hyvin vähäistä tai se on hävinnyt kokonaan. Leikkitaidot ovat puutteelliset, koska tilaa ja aikaa niiden harjoitteluun ei ole ollut. Tämän vuoksi lapsen iänmukainen kehitys on viivästynyt, koska leikkitaidot ovat osa lapsen normaalia iänmukaista kehitystä. Lapsi on jatkuvassa ylivireystilassa, koska traumaattisessa vaiheessa tieto ja ennakointi tulevasta on ollut henkeä säilyttävää. Lapsen emotionaaliset taidot ovat puutteelliset ja lapsi kokee jatkuvaa huonommuudentunnetta ja itsetunto on vaurioitunut. Lapsen kaoottinen ja traumatisoitunut mieli heijastuu leikkeihin ja ne ovat usein epäjohdonmukaisia ja aggressiivissävytteisiä. Lapset ovat impulsiivisia, koska itsesäätelytaidot ovat puutteelliset.

Opinnäytetyön tulosten mukaan lapsen psyykkisen trauman seuraukset aiheuttavat lapsen käsittämättömän ja mielettömän tilanteen ristiaallokkoon. Lapsen tulisi saada vanhemmalta suojaa ja turvaa, mutta näiden perustarpeiden järkkyyessä, lapsen rohkeus saada sitä muiltakaan aikuisilta, on miltei mahdotonta, ainakaan nopeasti. Lapsen on siis hyvin vaikea luottaa kehenkään aikuiseen ihmiseen. Kaltoinkohtelun seurauksena pieni lapsi joutuu alituisesti olemaan varpaillaan ja ennakoimaan, mitä seuraavassa hetkessä tapahtuu. Koska kasvuympäristö on ennalta-arvaamaton, ei lapsella ole mahdollisuutta olla hetkeäkään levollisessa tilassa. Söderholm ym (2004, 195) kuvaavat lapsen kaikki psyykkinen energia kuluvan avuttomuuden tunteiden torjumiseen ja toisaalta vihan tunteiden hallitsemiseen. Söderholmin ym (2004, 199) mukaan lapsi seuraa järkkymättömällä herkkyydellä jatkuvasti ympäristön tapahtumia havaitakseen mahdollisen häntä koskettavan uhan. Pieni lapsi on herkkä tunnistamaan kaltoinkohtelijan pienimmätkin mielentilojen vaihtelut ja on jatkuvasti ylivilkas tai ylivireässä tilassa. Tämäntyypinen ei-sanallinen käyttäytyminen tapahtuu useiten tiedostamattomassa mielessä ja käyttäytyminen automatisoituu hyvin nopeasti. Tämän voi katsoa olevan kahden nonverbaalista vuorovaikutusta käyttävän ihmisen molemminpuolista keskinäistä rekisteröintiä. Myös Brummer & Enckell (2005, 250) toteavat lapsen mielen perustan jäävän horjuvaksi, kun vanhemmat eivät tarjoa tarvittavaa apua kasvuun. Vanhempi tuottaa lapselle trauman, eikä heistä ole lapselle hänen tarvitsemaansa tukea trauman jälkeen.

Opinnäytetyön tuloksista ilmenee, että traumatisoitunut lapsi kantaa jatkuvaa kaiken kattavaa häpeän- ja syyllisyydentunnetta. Lapset ovat menneisyydessään joutuneet saamaan osakseen aliarviointia ja aliarvostusta kaltoinkohtelun seurauksena. Lapsen minäkuva ei ole päässyt normaalilla ja rikastuttavalla tavalla kehittymään, jolloin itsetunto ja kuva omasta minästä on hauras tai olematon. Myös Söderhom ym (2004, 196) kuvaavat, miten kaltoinkohtelu on suoraan verrannollinen myönteisen minäkuvan luomiseen ja sen ylläpitämiseen. Lapsen jäädessä paitsi positiivisista tunteista ja ihmissuhteista ja jatkuvasta kritiikistä ja mitätöinnistä johtuen lapsi ei koe olevansa arvokas omana itsenään. Emotionaalinen kaltoinkohtelu vaikuttaa läpi lapsen kaikkien kehitysvaiheiden. Ongelmat korostuvat itsetunnon huonoutena, kehitysviiveinä, sekä aggressiivisena käytöksenä sekä sosiaalisten taitojen puutteena. Holmbergin (2000, 14) mukaan lasta hävettävät erilaiset ristiriitaiset tunteet kaltoinkohtelijaansa kohtaan ja saavat hänet siten tuntemaan itsensä täysin arvottomaksi. Kaikki lapseen kohdistuva kaltoinkohtelu vaikuttaa negatiivisesti lapsen minäkuvan kehitykseen, kokemukseen perusturvallisuudesta ja aiheuttaa emotionaalisia ja käyttäytymiseen liittyviä ongelmia kaikissa eri ikävaiheissa.

Opinnäytetyön tulosten mukaan traumatisoitumisen ja kaltoinkohtelun myötä lapsi ei ole saanut tarvittavaa vuorovaikutteista tunnemuistoa, eivätkä hänen sosiaaliset taitonsa ole päässeet kehittymään. Lapsi pyrkii tulkitsemaan vastapuolen ilmeitä, kuin ne olisivat negatiivisia häntä vastaan. Esimerkiksi hymy voi merkitä ivallista naurua. Lapsi ei välttämättä edes osaa tulkita vastapuolen ilmeitä ja eleitä, koska on jäänyt lapsuudessaan vaille vuorovaikutusta. Mielen perustan tulisi antaa lapselle perusturvallisuuden tunteen, mutta trauman myötä tämä taito on vaurioitunut, eikä lapsella ole siihen työkaluja. Schulmanin ym. (2007, 58) mukaan lapsen eriytyminen ja itsenäistyminen vanhemmasta on tapahtunut aivan liian varhain ja vanhemman sijasta lapsi itse on joutunut ottamaan vastuun omasta vanhemmastaan.

Opinnäytetyön tuloksista ilmenee, että mielikuvituksen puuttuminen vaikuttaa lapsen leikkiin ja leikkikäyttäytymiseen. Kaltoinkohtelun seurauksena leikkiin tarvittava normaali mielikuvitus on supistunut, tai se puuttuu kokonaan. Lapsen jäädessä yksin traumaattisten kokemustensa kanssa, vaikuttavat minuuteen kietoutuneet kokemukset hänen tapaansa kohdata ympäristö. Lapsella saattaa kuitenkin olla oma mielikuvitusmaailma, joka on hänen turvapaikkansa ja keino paeta maailmaa. Schulmanin ym. (2007, 114) mukaan lapsen mieli jää traumamateriaaliin, joka estää luovan leikin syntymisen niin

fantasiatasolla, kuin reaali maailmassakin. Lapsen mieleen jää trauman myötä aukkokohtia. Sinkkonen & Pihlaja (2000, 66) toteavat, että lapsen luomiskyvyn puutteen takia leikki voi olla hyvin rajoittunutta ja stereotyyppistä. Schulman ym. (2007, 251) toteavat, että pienet lapset kiintyvät esineisiin, käyttäen niitä siirtymäobjektina äidistä tai äidin rinnasta, vaikka konkreettisesti esineet eivät sitä ole. Tämän katsotaan olevan lapsen ensimmäistä luovaa toimintaa ollen alkukohta niin leikin, luovuuden kuin unelmoinnin kehittämiselle.

Opinnäytetyön tulosten mukaan traumatisoituneen lapsen käytös ilmenee monella tapaa aggressiivisessa muodossa. Aggressioiden avulla lapsi pyrkii suojautumaan uhkaavaa tuhoutumisen tunnetta vastaan. Aggressiivisuus tulee usein mukaan myös leikkiin. Leikit ovat tuhoavia, kaoottisia ja rajuja. Leikki voi olla myös tummanpuhuvaa ja epäselvää. Leikin rakenne jää usein vaille mitään ehjää kulkua, siinä on harvoin aloitus, lopetus tai edes juoni. Leikistä pyyttyy selkeä tapahtumaketju tai prosessi. Lapsen kaoottinen mieli heijastuu leikkiin. Lapsi harvoin aloittaa itsenäisen leikin, tai ylipäättään edes kiinnostuu leluista. Sinkkonen & Pihlaja (2000, 66) kuvaavat, miten lapsi leikin kautta pyrkii ymmärtämään ulkoisen todellisuuden tapahtumia ja kokemuksiaan jäsentäen niitä leikin avulla. Leikki antaa viitteitä siitä, miten lapsi voi psyykkisesti. Lapsi on herkkä hajottamaan tavaroita ja lapsen aggression kohteena saattavat olla myös muut ikätoverit. Kirjassaan Sinkkonen & Pihlaja (2000, 66) kuvaavat lapsen leikin aloittamisen vaikeutta sekä leikistä luettavissa olevaa kaoottisuutta. Heidän mukaansa se johtuu siitä, ettei lapsi kykene järjestäytyneeseen leikkiin ja helposti siirtyy leikistä toiseen hyvin nopeasti. Sen lisäksi Sinkkonen & Pihlajan (2000, 66) mukaan leikki voi olla jumiutunutta, koska ahdistuksen ollessa esteenä ei leikki pääse etenemään.

Haastattelujen mukaan psyykinen trauma vaikuttaa lapsen leikkiin niin, että se joko vähenee tai häviää kokonaan. Käytännössä voi sanoa, että psyykkisesti traumatisoitunut lapsi ei leiki. Schulmanin ym (2007, 260) mukaan lapsen ahdistuksen ja stressin ollessa jatkuvaa ne saattavat estää leikin ja kyky leikkiä saattaa romahtaa. Mikäli leikkiä on, siitä puuttuu nautinnollisuus ja joustavuus, lapsi taantuu ja mielikuvitusleikit jäävät tyystin pois. Leikit ja välineet menettävät merkityksen, leikki ei pääse alkua pidemmälle ja leikki romahtaa.

6.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus on eettisesti hyväksyttävää, jos se on suoritettu noudattaen hyvää tieteellistä käytäntöä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6).

Tutkimusetiikka käsitteenä tarkoittaa hyvän tieteellisen käytännön noudattamista. Tutkimusetiikka pitää sisällään yhteisesti sovitut pelisäännöt ja hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää tutkijan noudattamaan erilaisia kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä, jotka ovat eettisesti hyväksytyjä. (Vilka. 2007, 29-30.) Työn uskottavuus ja tekijän eettiset ratkaisut ovat tekijän omalla vastuulla. Tekijän tulee miettiä omaan työhön liittyviä etiikan peruskysymyksiä; mikä on oikein ja mikä väärin, mikä on hyvää ja mikä pahaa. Jota työ olisi eettisten edellytysten mukaisesti hyvä, tulee tekijän noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tämä lisää työn uskottavuutta. Tutkijan omalle vastuulle jää yleisesti hyväksytyjen tiedon hankintaan ja julkistamiseen liittyvien tutkimuseettisten periaatteiden mukaan toimiminen. (Hirsjärvi ym. 2007, 23; Tuomi, J. 2007, 143.)

Tutkijan tulee tutkimuksessaan pohjata tietonsa oman alansa tieteelliseen kirjallisuuteen, sekä muihin asianmukaisiin lähteisiin. Tulosten tulee täyttää tieteelliselle tutkimukselle asetetut vaatimukset, jolloin niillä on mahdollisuus tuottaa uutta tietoa tai esittää vanhan tiedon hyödyntämistä tai yhdistelyä uudella tavalla. Tutkijan tulee myös osoittaa rehellisyyttä ja vilpittömyyttä koko tutkimusprosessin ajan, jotta hyvän tieteellisen käytännön merkit täyttyvät. Hyvä tieteellinen käytäntö vaatii myös tutkimuksen laadukkaan suunnittelun, toteutuksen sekä raportoinnin. (Vilka. 2007, 30-32)

Yleisestä näkökulmasta ihmisoikeudet toimivat tutkimuksen lähtökohtana. Ne muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan ja tutkijan tuleekin tiedostaa, millaisia keinoja hän saa tutkimuksessaan käyttää. Tutkittavan itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan antamalla hänelle vapaa päätäntävalta tutkimukseen osallistumisesta. Yksilöllä on siis oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta, hän voi missä tahansa tutkimuksen vaiheessa keskeyttää osallistumisensa ja hänellä on oikeus kieltää jälkikäteen häntä koskevan tutkimusaineiston käyttö. Tämä tekee tutkittavan osallistumisen vapaaehtoiseksi. (Hirsjärvi ym. 2007, 25; Tuomi. 2007, 145.)

Osallistujille tulee taata tutkimustietojen luottamuksellisuus, mikä tarkoittaa, että kerätty aineisto ei päädy ulkopuolisten haltuun, eikä sitä hyödynnetä muuhun, kuin luvattuun tarkoitukseen. On tärkeää, että yksilön anonymiteetti säilyy. (Tuomi. 2007, 145-146;

Osastonhoitaja valitsi ja nimesi opinnäytetyöhöni haastateltavat viisi sairaanhoitajaa osastolta. Osallistuminen oli kaikille alusta alkaen vapaaehtoista ja heillä on ollut missä tahansa vaiheessa mahdollisuus perua osallistumisensa. Heillä on ollut myös missä tahansa opinnäytetyöprosessin vaihetta mahdollisuus kieltää heitä itseään koskevan materiaalin käyttäminen työssäni. Viisi sairaanhoitajaa riitti lukumäärällisesti luotettavien tulosten saamiseen sairaanhoitajan näkökulmasta. Haastateltavien suurempi määrä olisi kuormittanut omaa työprosessiani niin, että tulosten tarkastelu olisi ollut huomattavasti työläämpää. Kaikilla viidellä haastatellulla sairaanhoitajalla oli hyvin yhtenevät näkemykset traumatisoituneen lapsen leikistä ja leikkikäyttäytymisestä. Haastattelutilanteissa toimin eettisesti, enkä johdatellut heitä vastausten sisällön suhteen. Kaikki nauhoitteet ja saadut materiaalit tuhottiin asianmukaisesti, eivätkä ne missään prosessin vaiheessa joutuneet ulkopuolisen saataville. Tulosten luotettavuuteen saattaa vaikuttaa se, millaista kokemusta haastateltavalla on lapsista ja kuinka pitkä työura hänellä on juuri traumatisoituneiden lasten parissa kaiken kaikkiaan.

6.3 Jatkotutkimusehdotukset

Työssäni keskityin tarkastelemaan sairaanhoitajan näkökulmasta psyykkisen trauman vaikutuksen ilmenemistä lapsen leikissä. Tämä antoi tuottia tietoa siitä, millä tavoin sairaanhoitaja kokee trauman vaikutukset. Jatkotutkimusehdotuksena olisi tarkastella aihetta psyykkisen trauman kokeneen lapsen näkökulmasta, esimerkiksi osastolla havainnoimalla. Toisena jatkotutkimusehdotuksena olisi yksilöllisen terapian, eli leikkiterapian vaikutus lapsen leikkiin. Vaikka Kähkösen ym. (2008, 365.) mukaan leikkiterapian painopiste on pienemmissä lapsissa, on myös mahdollista hyödyntää tätä vanhempiin lapsiin, koska myös he käsittelevät asioita paljon leikin ja ulkoisen toiminnon keinoin.

LÄHTEET

- Brummer, M. & Enckell, H. 2005. Lasten ja nuorten psykoterapia. 1. painos. Juva: WS Bookwell Oy.
- Gil, E. 2009. Hyväksikäytettyjen ja traumatisoituneiden lasten auttaminen. Kuopio: UNIPress
- Hakulinen, A., Lopperi, M., Rautmaa, M., Sandelin, S., Suikki, H., Tapio, Paavo O., Truelsen, M. & Vidman, K. 2004. Mitä tehtäis? Helsinki: Sylva.
- Helenius, A. 1993. Leikin kehitys varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.-17. painos. Porvoo: Bookwell Oy.
- Hughes, D. 2006. Tie traumasta tervehtymiseen. Rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa. Tampere: Tammer-Paino.
- Joensuu, M Y. 2003. Harjunpää ja pahan pappi. Otava.
- Kähkönen, S., Karila, I. & Holmberg, N. 2008. Kognitiivinen psykoterapia. Hämeenlinna: Karisto Oy:n kirjapaino.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Moroz, K J. 2011. The Effects of Psychological Trauma on Children and Adolescents. Report Prepared the Vermont Agency of Human Services Department of Health Division of Mental Health Child, Adolescent and Family Unit. Luettu 6.5.2015. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/j.1556-6676.1993.tb02276.x/abstract>
- Murphy, A-P. 2008. Lasten leikkiä. Kuinka kasvatat fiksua, terveitä ja huomaavaisia lapsia syntymästä 12-vuotiaaksi. Helsinki: Schildts Kustannus Oy.

Nurmi, J-E. & Ahonen, T. & Lyytinen, H. & Lyytinen, P. & Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2007. 1. -2. painos. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. 2008. Välittämisen pedagogiikka. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Riihonen, E. 1991. Lapsi ja lelu. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Schaefer, C.E. & Kaduson, HG. 2012. Leikkiterapia. Teoria, tutkimus ja käytäntö. Kuopio: UNIPress

Schulman, M. & Kalland, M. & Leiman, A-M. & Siltala, P. 2007. Lastenpsykoterapia ja sen vuorovaikutukselliset ulottuvuudet. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, J. 2002. 2. painos. Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa: WSOY

Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. 1999. 1.-2. painos. Ulos umpikujasta. Helsinki: WSOY.

Söderholm, A, Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. 2004. Lapsen kaltoinkohtelu. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannus-osakeyhtiö Tammi

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Traumatisoituneen lapsen leikkikäyttäytymisestä tehtävät informatiiviset päätelmät

Psyykkisen trauman vaikutus lapsen leikkiin

Lapsen muuttuneen leikin ilmeneminen (osastohoidossa olevissa) lapsissa

Liite 2

Tietoinen suostumuslomake

Hyvä sairaanhoitaja !

Pyydän Teitä osallistumaan opinnäytetyöhöni, jonka tarkoituksena on selvittää lapsen leikin muuttumista psyykkisen trauman seurauksena. Opinnäytetyöni aihe on Psyykkisen trauman vaikutus lapsen leikkiin.

Osallistumiseen tähän opinnäytetyöhön on täysin vapaaehtoista. Voitte kieltäytyä osallistumasta tai keskeyttää osallistumisenne syytä ilmoittamatta milloin tahansa. Opinnäytetyölle on myönnetty lupa Pirkanmaan sairaanhoitopiiristä, joka toimii opinnäytetyön yhteistyötahona.

Opinnäytetyö toteutetaan teemahaastattelulla, jossa on haastateltavana 4-5 sairaanhoitajaa. Haastattelu taltioidaan ääninauhurilla. Haastattelut suoritetaan haastattelemalla kahden kesken, teemojen ja lisäkysymysten pohjalta PSHP:n tiloissa työaikana ennalta sovittuna ajankohtana.

Opinnäytetyön valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisesti. Aineisto on ainoastaan opinnäytetyön tekijöiden käytössä. Aineisto säilytetään salasanalta suojattuina tiedostoina, kirjallinen aineisto lukitussa tilassa.

Teiltä pyydetään kirjallinen suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta. Opinnäytetyön tulokset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä, opinnäytetyön raportista ei yksittäistä vastaajaa pysty tunnistamaan. Opinnäytetyöt ovat luettavissa elektronisessa Theseus - tietokannassa, ellei Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kanssa ole muuta sovittu.

Mikäli Teillä on kysyttävää tai haluatte lisätietoja opinnäytetyöstäni, vastaan mielelläni.

Vera Kaihari

Sairaanhoitajaopiskelija (AMK)
Tampereen ammattikorkeakoulu

PSYYKKISEN TRAUMAN VAIKUTUS LAPSEN LEIKKIIN

Minua on pyydetty osallistumaan yllämainittuun opinnäytetyöhön ja olen saanut sekä kirjallista että suullista tietoa opinnäytetyöstä ja mahdollisuuden esittää siitä opinnäytetyön tekijälle kysymyksiä.

Ymmärrän, että osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä sekä perua suostumukseni milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Voin keskeyttää osallistumiseni missä tahansa vaiheessa ennen sen päättymistä ilman, että siitä koituu minulle mitään haittaa. Mikäli peruutan suostumukseni, minusta kerättyjä tietoja ei enää käytetä tässä tarkoituksessa. Tietokantaan tallennettuja tietojani ei voida poistaa vetäytymiseni jälkeen, jos ne liittyvät lääketurvallisuuteen, tai tiedot on jo ehditty analysoida. Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti.

Tampereella _____.____.2014

Tampereella _____.____.2014

**Suostun osallistumaan
opinnäytetyöhön**

**Suostumuksen
vastaanottaja:**

_____

tiedonantajan allekirjoitus

_____

opinnäytetyön tekijän allekirjoitus

_____

nimenselvennys

_____

nimenselvennys

_____

tiedonantajan henkilötunnus tai syntymäaika

_____

osoite

Liite 3. Analyysirunko

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Osastolapsilla oltava koko ajan tieto, missä kukakin on ja mitä tekee ja tiedettävä kaikki liikkeet	Ylivireystila	Ympäristön tarkkailu	Tuntosarvilapset	Psyykkisen trauman vaikutus lapsen leikkikäyttäytymiseen
Lapset ovat hyvin ylivirittyneitä				
Lapsilla tuntosarvet alati pystyssä	Reagointi ulkoisiin ärsykkeisiin			
Lapsi koko ajan ylivireystilassa	Energian kanavointi ympäristöön			
Lasten vireystaso normaalia paljon korkeampi				
Koko ajan tarkkailtava ympäristöä tuntosarvet pystyssä	Jatkuva valppaustila	Keskittymisen ympäristöön	Elämän ennakoitavuus	
Koko ajan oltava skarppina ja tarkkana tiedostaen, mitä ympärillä tapahtuu				
Osattava ennakoida, jos jotain, mihin tulee reagoida, alkaa tapahtua	Lapsen epävarmuus tulevaan			
Lapsi on koko ajan valppaana ja seuraa ja tulkitsee ympäristöä				
Traumalapsille on tyypillistä, että he tiedostavat kaiken aikaa ympäristön tapahtumat ja missä kukakin on		Henkeä säilyttävä toiminta		

Lapselle on pelottava tilanne, kun langat lähtevät käsistä, eivätkä he pysty hallitsemaan tilannetta	Tunne tilanteen hallitsemisesta	Selviytyminen		
Lapsi tuntee olevansa huono, arvoton, ei osaa mitään, ei osaa hävitä, pettymyksensietokyky on minimaalinen	Kyky kohdata pettymyksiä heikentynyt	Heikko itsetunto	Vaurioitunut itsetunto	
Pettymyksensietokyky on usein täysin nolla, koska epäonnistumistilanteessa häpeäntunne on muustava	Jatkuva pelko epäonnistumisesta			
Pettymyksensietokyky on olematon				
Häpeä ja syyllisyys vahvasti lapsen mielessä	Lapsella olemassaolon häpeä	Huonommuudentunne		
Lapsilla suuri ja kaiken kattava häpeäntunne				
Elämän negatiiviset tapahtumat johtavat siihen, ettei ole väliä kohtaa pettymyksiä	Lapsella ei taitoa kohdata pettymyksiä			
Lapsella olemassa-				

<p>olon häpeä</p> <p>Lapsi kokee olevansa arvoton ja ettei ole ansainnut omaa olemassaoloaan</p>			Elämän ennakoitavuus	
Lapsi kokee, että tekee kaiken väärin ja kaikki menee pilalle				
Empatiakyky ja sosiaaliset taidot normaalia huonompia tai kehittymättömiä tai puuttuvat kokonaan	Empatiakyvyn ja vastavuoroisuuden puuttuminen	Varhaisen vuorovaikutuksen puute	Emotionaalisten taitojen puute	
Vastavuoroisuus puuttuu				
Yhteisleikkiä hankaloiittaa se, ettei toisen ilmeitä ja eleitä osata tulkita ja lukea oikein	Eleiden väärä tulkitseminen	Kommunikointiongelmien		
Mielikuvi- ja luovuus eivät ole kaikilla lapsilla päässeet kehittymään	Mielikuvi-tyksen puuttuminen	Leikin kehittymättömät työkalut		

Leikkiin tarvittava mielikuvitus vaatii luottamusta ja heittäytymistä, eikä lapsi uskalla ottaa riskiä, koska se veisi tarkkaavaisuuden hetkestä				
Mielikuvitus ei puuttu, mutta tilaa sille ei ole	Mielikuvi- tukselle ei tilaa			
Leikkiin heittäytyminen vaatii turvallisuudentunteen, mikä näiltä lapsilta puuttuu	Perustur- vallisuu- dentunne puuttuu	Luottamus aikuisen puuttuu	Turvallisuudentun- teen tavoittelu	
Lapsen leikissä ei näy pelko	Lapsi ei näytä pel- koaan	Alitajuinen pelko		
Lapsi harvoin tun- nustaa pelkäävänsä mitään				
Lapsi tuo ennemmin esille kaikki voipai- suutensa; suuruu- den, mahtavuuden ja pelottomuuden	Pelotto- muuden esilletuon- ti			

Lapsilla jäänyt monta leikkiin tarvittavaa taitoa kehittymättä, koska niitä ei ole ollut mahdollisuus opetella	Malliesimerkki puuttuu	Turvattomuus		
Leikin oppiminen on terveen kehityksen yksi vaihe	Kehitys viivästynyt, eikä ole pääsyt etene-mään	Trauman aiheuttamat aukot kehityksessä	Kehityksen viivästyminen	
Traumalapset monesti ikätasoaan nuoremman oloisia				
Traumalapsilla psyykkinen ikä huomattavasti jäljessä				
Trauman myötä psyykkinen kehitys jämähtää traumatisoitumisen alkamiseen, tai siihen, kun traumatisoituminen on ollut pahimmillaan	Psyykkisen kehityksen jämähtänyt			
Leikki on huomattavasti ikätasoa jäljessä (3-5-vuotiaiden leikkiä)	Leikki pikkulapsityyppistä	Ikätaso normaalia alhaisempi		
Hyvin usein psyykkinen kehitys on huomattavasti viivästynyt	Puutteellinen hahmotuskyky			

Lapsen kehittyminen pysähtyy, koska leikin kautta lapsi kehittyy ja trauman takia se ei etene				
Elämään jäänyt aukkoja sinne, missä se ei ole voinut normalisti edetä	Aukko-kohtia paikattava			
Lapselle annettava korvaavia kokemuksia, mitä lapsuudesta puuttuu, esim. leikki				
Lautapeleissä äärimmäisen vaikeaa häviäminen ja sen sietäminen	Sietokykyvyssä haasteita	Häviön häpeä	Pelitilanteet ja pettymyksensietokyky	
Pelitilanteissa haasteita pettymyksen-sietokyvyssä ja keskittymisessä	Haastavuus			
Lapsi ei kestä häviötä	Häviö tuottaa häpeää			

Häviäminen lapsille todella vaikeaa, koska siitä kumpuaa valtava häpeän ja huonommuudentunne				
Pelin voittaminen ei välttämättä tuo mielihyvää	Mielihyvän puuttuminen			
Luodaan herkästi omia sääntöjä	Omien sääntöjen luominen			
Pelitilanteita on paljon	Pelit leikkiä mielisempia			
Paljon on osastolla lapsia, jotka eivät leiki, vaan ainoastaan pelaavat				
Moni lapsi kykenee pelaamaan, vaikkei kykenisi leikkimään	Peleihin helppo syventyä			
Moni lapsi kykenee pelaamaan lautapelejä, mutta sääntöjä tulee noudattaa ja lasta on usein tuettava pitkin pelin kulkua	Pedanttius ja ehdottomuus sääntöjä kohtaan	Säännöissä pysyminen	Pelitilanteet ja pettymyksensietokyky	Psyykkisen trauman vaikutus lapsen leikkiin
Peleissä oltava sel-				

keät säännöt				
Toiset lapset sääntö- jen suhteen hyvin ehdottomia ja pe- dantteja	Pedantti- us ja ehdot- tomuus sääntöjä kohtaan	Säännöissä puhuminen	Pelitilanteet ja pet- tymyksensietokyky	Psyykkisen trauman vaikutus lapsen leik- kiin
Toisille lapsille säännöt hyvin haas- teellisia	Säännöt unohtuvat, tai luo- daan omia	Säännöissä pysyminen	Pelitilanteet ja pet- tymyksensietokyky	Psyykkisen trauman vaikutus lapsen leik- kiin
Sääntöjen noudat- taminen hyvin vai- keaa				
Legojen rakentami- nen helpoin leikin muoto, koska siihen helppo keskittyä ja helppo keksiä, mitä tekee	Legoleikit lapselle helppo leikin muoto	Leikin yk- sinkertaisuus	Itsenäinen leikki osastolla	
Jotkut lapset saatta- vat leikkiä huonees- saan	Satunnais- ta leikkiä			
Osaston lelut hyvin käyttämättömiä	Lapsella ei kykyä spontaa- niin leik- kiin	Lelut eivät leikkimistä varten		
Lapsi ei välttämättä edes kiinnostu le- luista tai tartu niihin, vaikka niitä olisi saatavilla				
Hiljaisina tunteina lapset huoneissaan,	Lapsi ei osaa aloit-			

mutta leikkiä ei syn- ny	taa leikkiä			
Lapsi ei itsenäisesti tartu leluun ja ala leikkiä				

Leikissä näkyy mones- ti tuhoavuus ja kaoot- tisuus	Kaoottinen sävy lei- keissä	Mielen hei- jastuminen leikkiin	Tuhoavat leikit	Psyykkisen trauman ilmeneminen lapsen leikissä			
Tyypillistä kaikille yleinen räiskintä, kaa- os ja pauke							
Leikissä näkyy kaoot- tisuus							
Leikki kaoottista ja sekavaa ja tuhoavaa, ei pääätä eikä häntää							
Leikki agressiivista	Leikeisää tumman- puhuva, agressiivi- nen sävy						
Leikeissä tapetaan, ammutaan, puukote- taan, räiskitään ja kaikki räjähtää							
Paljon konkreettista tavaroiden hajoitta- mista, paiskomista, pehmolelujen repi- mistä	Pahan olon kanavointi						
Traumalapsen leikissä havaittavissa väkival- taisuus, tuhoavuus, räjähdykset, päiden lentely, sotaisuus							
Leikit normaalia ra- jumpia							

Sen sijaan, että nuk- kekotia sisustettaisiin tai rakennettaisiin, se ennemminkin räjäh- tää				
Lapsille peli- /leikkitilanteissa hal- litsematonta agressii- visuutta	Aggressiivi- suuden hallitse- matto- muus	Itsesääätelytai- tojen puute	Tuhoavat leikit	Psyykkisen trauman ilmeneminen lapsen leikissä
Itsesääätelytaidot puuttuvat, jolloin leikki herkästi karkaa				
Varsinaista "tää menis nyt tänne ja ja tää tekis nyt näin"-leikkiä ei näy	Ei selkeää tapahtu- maketjua	Aggressio	Leikin struktuuri	
Terveen lapsen leikis- sä on onnellinen isä, äiti ja koira. Osasto- lasten leikeissä ei tällaista näy	Negatiivis- sävyttei- nen leikki			
Leikkiin tulee en- nemmin agressio, kuin hoivaaminen				
Leikissä ei juontaa, eikä lopetusta. Loppu ka- oottinen ja "onnelli- nen loppu" puuttuu	Leikin epäjoh- donmukai- suus	Epäjärjestel- mällisyys		

Leikissä harvoin alku, loppu ja juoni; enemmänkin välähdyksiä "jostakin"	Leikin hajanaisuus			
Leikki, jossa kulkisi jokin juoni tai tarina, niin se ei sujuisi				
Leikissä ei juonta				
Lapsen kaoottinen mieli heijastuu leikkiin	Konkreettista tavaran hajoittamista	Pahan olon kanavointi muuhun		
Tavaran hajoittaminen tietynlainen tapa kanavoida omaa ahdistusta				
Leikki epäjohdonmukaista; ei juonta, eikä selkeää aloitusta tai lopetusta	Leikin hallitsemattomuus ja nopea-tempoisuus			
Leikki harvoin pitkäjänteistä ja kokonaista, ennemmin katkaisevaa leikkiä: "nyt tää tekis näin ja nyt sä kuolet"				
Posttraumatisoituneille lapsille tyypillistä jumiutunut ja/tai paikallaan junnaava leikki				
Ei selkeää aloitusta eikä lopetusta eikä juonta, leikki vaihtuu lennosta				
Leikki on lyhytjänteistä	Hallitsematonta, nopea-tem-	Järjestelmällisyyden puuttuminen	Leikin struktuuri	Psyykkisen trauman vaikutus lapsen leikkiin
Leikissä ei selkeää				

tapahtumaketjua tai prosessia	poista leikkiä			
Turvattomuus näkyy leikissä siinä, ettei ole mitään ehjää tai järjestelmällistä	Lapsen turvaton mieli			
Juonen mukaan etenevää leikkiä on hyvin vähän				
Lapsen oma leikki ei häntä vahingoita, kun se tulee hänen omista kokemuksista. Ja ne kokemukset ovat lasta vahingoittaneet ja mielessään hän niitä jäsenteleä järjestyseen leikin kautta	Lapsen keino purkaa mieltä			
Leikin myötä vireystaso nousee	Energian kanavointi muuhun, kuin leikkiin		Tunteidenkäsittelytaitojen puuttuminen	
Energia menee täysin ulkoisten ärsykkeiden tarkkailuun, eikä sitä riitä leikkiin	Tilanteen hallitseminen			
Lapsi ei pysty rauhoittumaan leikkiin tai luottamaan siihen, että ”tässä ympäristössä ei nyt tapahdu mitään, vaikka hetkeksi keskityn tähän muuhun”	Kontrollinnintarve	Hallintakeinot		

Lapsi ei kykene rauhoittumaan leikkiin, koska ulkoisia ärsykeitä on koko ajan tarkkailtava ja niihin on reagoitava				
Leikki vaatii kehittyäkseen aikaa ja tilaa, mutta lasten kasvaneen kontrollonintarpeen takia siihen ei jää mahdollisuutta keskittyä, tai paneutua			Tunteiden käsittelytaitojen puuttuminen	Psyykkisen trauman vaikutus lapsen leikkiin
Jatkuva kontrollonintarve estää vastavuoroisen leikin syntymisen	Vastavuoroinen leikki haastavaa	Haasteellinen yhteisleikki		
Ryhmäleikkitalanteet hyvin haastavia, koska niissä kysytään niin paljon sosiaalisia taitoja	Sosiaalisten taitojen puute			
Kahden lapsen vaikea leikkiä keskenään, koska hallitsemisen tarve on niin voimakas	Hallitsemisen tarve voimakas			
Lapselle voi olla sieämätön kokemus, jos ei saa hallinoida leikkiä tai juonta				
Ryhmäleikkiä on hyvin vähän, koska lasten				

kunto on niin huono				
Rinnakkaisleikkiä on enemmän				
Rinnakkaisleikki vaatii lapselta vähemmän; ei tarvitse sopia yhteistä juonta, eikä tarvitse pomottaa kuin itseään				
Lapsilla ei juurikaan yhteistä tavoitteellista leikkiä				
Lapset eivät osaa yhdessä rakentaa leikille juonta, koska heillä on itse tarve määrätä ja kontrolloida				
Yhteisleikki trauma- lapsille hyvin haasteellista		Haasteellisuus		Psyykkisen trauman ilmeneminen lapsen leikissä
Leikissä on havaittavissa tietyt roolit, jotka vaikuttaneet varhaislapsuuden traumoihin. Esim. tietynlainen vanhempi tai jonkin hahmon puuttuminen kokonaan	Lapsella vaikutteet kaltoinkohtelijasta	Koetun toistaminen	Trauman ilmenemisen roolin kautta	
Rooli voi olla alistava	Kaltoinkohtelijan negatiivisuus			
Lapsi saattaa ottaa kaltoin kohtelijan sadistisen roolin leikissään				

Kaltoinkohtelu ei näy välineissä, mutta persoonana roolin kautta näkyy				
Roolileikeissä voi näkyä esimerkiksi äidin ankaruus	Roolien valikoituminen			
Barbieleikeissä esimerkiksi tosielämän "pahan isän"-rooli näkyvissä joko pahan, tai suljetaan täysin pois				
Nukkeleikeissä voi toistua trauma, esimerkiksi äiti satuttaa lasta, tai lapsi ei saa hoivaa ja ehkä esiintyy jotain pahoinpitelyä				
Leikki peilaa lapsen mielenmaailmaa ja kokemuksia	Leikissä viitteitä senhetkisestä tunnetilasta	Menneisyyden jälki	Mielen peilaus leikkiin	
Leikki monesti kuvaa lapsen elämän- ja mielentilannetta				
Leikki kertoo lapsen sisäisen maailman kaoottisuudesta				
Lapsen turvattomuus heijastuu leikkeihin	Turvattomuus			
Lapsi purkaa ahdistustaan etenemällä asiasta toiseen kiivasta tahtia	Pahan olon hallinta			

Leikeissä viitteitä traumasta; väkivalta näkyy normaalia isompana ja vahvempana tekijänä	Väkivalta vahvana esillä	Yksilölliset vivahteet traumasta	Trauman suora ilmeminen leikistä	
Lapsi toistaa kokemaansa traumaa, ei niinkään tekojen vaan persoonan kautta	Kokemus persoonan kautta			
Osastolla lapset jo niin varhaisvaiheessa ja pitkään traumatisoituneita, ettei trauma suoraan näy leikeissä	Ei suoraa viitettä			
Lapsi saattaa leikissä toistaa kokemaansa traumaa, mutta aina trauma ei tule leikin läpi				
Joissain tilanteissa leikki saattaa antaa viitteitä koetusta traumasta				
Tietty trauma ei lapsen leikissä näy				
Traumalapsilla leikki häviää oikeastaan kokonaan	Leikille ei tilaa			
Leikki puuttuu, koska tilaa sille ei ole				
Joikllakin lapsilla on taito leikkiä, osalta se puuttuu täysin ja osa tarvitsee tukea leikin ohjailussa	Leikkitaitojen puute			

Leikkiin kiinnitetään tarkasti huomiota, koska se on niin harvinaista	Leikki harvinaista			
Osalla lapsista ei taitoa leikkiä ollenkaan				
Yksilöllistä, miten trauma vaikuttaa lapsen leikkiin; toisilla on leikkitaitoja, mutta hyvin monelta ne puuttuvat			Trauman suora ilmeminen leikissä	
Lapset leikkivät joko ei lainkaan, tai huomattavasti normaaleja lapsia vähemmän				
Leikkiä on hyvin vähän				
		Hoivavietti puuttuu		
Lapsi ei kykene hoivaamaan, koska ei oysty antamaan selaista, mmistä on itse jäänyt paitsi	Lapsilla ei tunnemuistoa hoivaamisesta			
Hoivaleikit puuttuvat tyystin, tai niitä ei osata				
Lapsilta puuttuu tunnemuisto hoivaamisesta				
Lapset ovat niin vaurioituneita, etteivät	Vaurioitunut mieli	Lapsuudelle ei aikaa		

osaa leikkiä				
Lapsi ei leiki, koska hänellä ei ole ollut koskaan vapautta ja mahdollisuutta leikkiä	Ei tilaa leikille	Lapsuudelle ei aikaa	Trauman ilmeneminen leikissä	
Trauma muuttaa lapsen peruskäytöstä ja olemusta, jolloin leikkiin asettuminen voi olla todella haasteellista	Leikkiin asettumisen haastavaa			
Lapsen täytyy todella olla elänyt kaltoinkohdeltua ja turvattomuutta, jos hän ei osaa leikkiä	Leikin puuttumisen viestii traumasta			
Lapsen tausta, historia ja eri traumat ja kesto vaikuttavat yhdessä lapsen leikkiin				
Leikin puuttuminen on viesti siitä, että jossain kohtaa on jotain tapahtunut, eikä lapsi ole oppinut leikkimään				
Lapsella ei ole ollut mahdollisuutta, rauhaa ja turvaa oppia leikkimään	Kaltoinkohdeltu arki			

Tunne-elämä, arki ja sosiaalinen elämä niin kaltoinkohdeltua ja supistunutta, ettei tilaa leikin opettelulle ole jäänyt				
---	--	--	--	--

